

Igor Stravinskij (1882–1971)

Život prostopášníka

(The Rake's Progress)

Pozor na spolupráci s ďáblem!

Opera o třech jednáních z roku 1951

*Libreto Igor Stravinskij, Wystan Hugh Auden a Chester Kallman
podle série mědirytin Williama Hogartha*

HUDEBNÍ NASTUDOVÁNÍ	JAKUB KLECKER
DIRIGENT	JAKUB KLECKER / JAN ŠRUBAŘ
REŽIE	JIŘÍ NEKVASIL
SCÉNA	DANIEL DVOŘÁK
KOSTÝMY	MARTA ROSZKOPFOVÁ
POHYBOVÁ SPOLUPRÁCE	IGOR VEJSADA
SBORMISTR	JURIJ GALATENKO
DRAMATURGIE	DANIEL JÄGER

Osoby a obsazení:

OTEC TRULOVE	Bogdan Kurowski / Jan Martiník / Václav Živný
ANNE, jeho dcera	Nicola Proksch / Jana Šrejma Kačirková
TOM RAKEWELL	Jaroslav Březina / Jorge Garza
NICK SHADOW	Jimmy Holliday / Ulf Paulsen
MATKA HUSA	Václava Krejčí Housková / Eliška Weisssová
BABA–TUREK	Yvona Škvárová / Erika Šporerová
SELLEM, vyvolávač	Ondřej Koplík / Václav Morys
DOZORCE V BLÁZINCÍCH	Michal Onufer / Roman Vlkoš

**Dále účinkuje sbor a orchestr opery NDM
– koncertní mistři Vladimír Liberda a Petr Kupka.**

Opera je uváděna v anglickém originále s českými titulky.

Nad inscenací převzalo záštitu Velvyslanectví USA v Praze.

**Premiéry 1. a 3. března 2012 v 18.30 hodin
v Divadle Antonína Dvořáka**

Asistentka režie
Asistent dirigenta
Vedoucí hudební přípravy
Hudební příprava

Bohuslava Kráčmarová
Jozef Katrák
Jana Hajková
Jozef Katrák
Alexandr Starý
Jan Novobilský

Inspicientka
Text sleduje
České titulky
Obsluha titulků

Bohuslava Kráčmarová
Hana Navrátilová
Vladimír Chytil, Daniel Jäger
Jarmila Šebková

Technický šéf

Stanislav Muntág

Jevištní mistři
Mistr osvětlení
Mistr zvuku
Mistrová vlásenkárny
Mistrová garderoby
Mistrová rekvizit

Jan Benek, Radim Duraj
Radko Orenič
Otakar Mičoch
Eva Celarková
Růžena Mauerová
Alexandra Václavíková

Šéf výpravy

David Bazika

Vedoucí umělecko-dekoračních dílen
Vedoucí výroby kostýmů

Barbora Macháčová
Eva Janáková

Scénické dekorace vyrobily umělecko-dekorační dílny NDM.

Technolog – Martin Dušek, mistr čalounické dílny – Petr Missig, mistr malířsko-kašéřské dílny – Jaroslav Macháč, mistr truhlářské dílny – Radomír Maschke, mistr zámečnické dílny – Milan Rous, mistr zbrojářsko-šperkařské dílny – Jaroslav Dovalil

Kostýmy a doplňky vyrobily krejčovny NDM.

Mistrová dámské krejčovny – Iva Koplová, mistrová pánské krejčovny – Jiřina Richtrová, modistka-dekoratérka – Věra Siostrzonková

OBSAH OPERY

Děj se odehrává v 18. století ve střední Anglii.

První jednání

První scéna – zahrada Trulovova domu na venkově

Tom Rakewell se dvoří Anne Trulove před domem jejího otce. Pan Trulove má obavy o budoucí manželství své dcery a snaží se pro Toma zařídit pořádnou práci. Tomovi se však tento nápad vůbec nezamlouvá. Naopak se rozhodne, že se v životě bude spoléhat jen na své štěstí. Když si řekne, že by chtěl být bohatý, objeví se Nick Shadow a sdělí Tomovi, že mu jeho zemřelý strýc zanechal velké jmění. Poté spolu odjedou do Londýna vyřídit záležitosti týkající se Tomova dědictví.

Druhá scéna – nevěstinec Matky Husy v Londýně

Nick Shadow uvádí svého nového pána do života neřesti v Londýně. Tom se sice cítí nespůj a nařiká, že zradil svou lásku, přesto přijme pozvání Matky Husy, aby s ní strávil noc.

Třetí scéna – zahrada Trulovova domu na venkově

Anne je znepokojena, že nemá od Toma vůbec žádné zprávy. Tuší, že je její milovaný v nebezpečí a rozhodne se odjet do Londýna, aby mu pomohla.

Druhé jednání

První scéna – Tomův dům na londýnském náměstí

Tom je již ze svého prostopášího života znuděný. Nick Shadow mu proto navrhne, aby se oženil se slavnou vousatou Babou–Turek.

Druhá scéna – ulice před Tomovým domem v Londýně

Anne vyhledá Tomův londýnský dům. Zděšena spatří svého vyvoleného, jak vystupuje z kočáru spolu s Babou–Turek, kterou si právě vzal za ženu. Tom řekne Anne, aby ho nechala být a odjela, nechce se totiž vzdát svého současného života.

Třetí scéna – Tomův dům na londýnském náměstí

Tom je znechucen svým výstředním manželstvím. Baba–Turek je totiž nesmírně užvaněná a lehkovážná žena. V hádce ji umlčí a následně usne. Ve snu přichází Nick s „fantastickým přístrojem“ a ukazuje, jak tento "vynález" dokáže proměnit kámen v chléb. Tom vykřikuje ze spaní, že si přeje, aby to byla pravda. Po probuzení najde přístroj, o němž se mu zdálo. Nick naznačí, že pokud by takové přístroje vyráběl ve velkém, mohl by se z něj stát zachránce lidstva. Netuše, že jde o podvod, se Tom rozhodne tento vynález uvést na trh.

Třetí jednání

První scéna – Tomův dům na londýnském náměstí

Plán se zázračným přístrojem nevyšel, Tom zkrachoval a jeho majetek jde do dražby vedené vyvolávačem Sellemem. Předměty na prodej zahrnují i Babu–Turek, která poté, co ji Tom v hádce umlčel, zůstala neschopna pohybu. Když ji v dražební síni probudí, její výbuch hněvu pokračuje: nyní spílá účastníkům dražby za to, že se hrabou v jejích věcech. Ztichne až poté, co se na místě objeví Anne. Baba–Turek ji vyzve, aby našla Toma a „srovnala ho“. Zároveň Anne varuje před Nickem Shadowem. Baba–Turek poté oznámí své rozhodnutí vrátit se k vystupování na jevišti.

Druhá scéna – hřbitov

Nick odhalí svou pravou ďábelskou totožnost a požaduje od Toma, aby mu zaplatil za jeho služby svou duší. Když však udeří půlnoc, Nick nabídne Tomovi partii karet jako poslední možnost se zachránit. Tom nakonec díky Anne vyhraje. Poražený Nick sešle na Toma šílenství.

Třetí scéna – blázinec

Tom je přesvědčen, že je bůh Adonis. Přistupuje k němu „Venuše“ Anne, zazpívá ukolébavku a poté potichu odchází. Když si Tom uvědomí, že ho Anne opustila, umírá.

Epilog

Hlavní postavy příběhu zdůrazňují jednoduché mravní ponaučení: zahálka je matkou neřesti.

(dj)

Igor Stravinskij (1882–1971)

IGOR FJODORVIČ STRAVINSKIJ (1882–1971)

Narodil se v rodině Fjodora Stravinského, basisty Mariinského divadla v Petrohradě a rodinného přítele Petra Iljiče Čajkovského. V mládí neprojevoval výrazný hudební talent, který by napovídá, jak významným skladatelem se stane. Vzhledem k otcovu povolání byl jejich dům často plný hostů z řad významných osobností ruského kulturního života. Mladý Stravinskij původně studoval práva a komponování se věnoval jen okrajově – jako rodinné tradici. V roce 1900, ještě za studií, konzultoval některé své malé skladby s Nikolajem Rimským-Korsakovem. Skladatel zřejmě zpočátku nerozpoznal Stravinského talent, nicméně od roku 1903 mu začal dávat soukromé hodiny kompozice. Tyto lekce pokračovaly až do Korsakovovy smrti v roce 1908. V této době Stravinskij napsal svou první velkou skladbu, symfonii *Es dur*, která však nenesla stopy jeho pozdějšího vývoje. V lednu roku 1906 se tajně oženil se svou sestřenicí Kateřinou Nosenkovou a v témže roce se také poprvé setkal se Sergejem Prokofjevem. Oba mladí skladatelé poté udržovali přátelství zejména v Paříži, kde Prokofjev spolupracoval se slavným Ruským baletem.

První Stravinského pařížské (baletní) období

Stravinského skladba *Ohňostrož* z roku 1908 zaujala ruského impresária Sergeje Ďagileva – vůdčí osobnost pařížského Ruského baletu. Nabídl Stravinskému spolupráci na svém dalším baletním projektu a jako námět mu vybral ruskou pohádku o ptáku Ohnivákovi. Již v roce 1910 – od tohoto roku žil Stravinskij trvale v zahraničí – byl balet *Pták Ohnivák* (*L'Oiseau de feu*) uveden v Théâtre National de l'Opéra v Paříži. Orchestr řídil Henri Pierné a choreografii vytvořil Michel Fokín. Titulní roli Ohniváka ztvárnila Tamara Karsavinová. Premiéra, kterou zhlédl i Claude Debussy a stal se Stravinského přítelem až do své smrti, měla nečekaný úspěch, a dílo se záhy stalo velice oblíbeným a často uváděným. Stravinskij z něj následně vytvořil několik baletních suit, které jsou dnes prováděny častěji než samotný balet. Nedlouho po *Ohnivákovi* se skladatel i s rodinou přestěhoval do Švýcarska. V červenci 1910 byla jeho těhotná manželka převezena na kliniku do Lausanne. Stravinskij si najal podkrovní protějšího domu, kde začal pracovat na baletu *Petruška* (*Petrouchka*). Titulní postava tohoto baletu pochází z ruské lidové hry a prostředí potul-

ných komediantů a jarmarečních loutkářů. Když se Stravinským narodil mladší syn Sulima (později také skladatel), měl Stravinskij hotový již celý druhý obraz. V říjnu partituru v Beaulieu dokončil a odeslal Sergeji Kusevickému (se kterým se dohodl, že vydá všechny jeho skladby, které mu nabídne). V prosinci odjel do Petrohradu domluvit scénář s Alexandrem Benoisem, ale hned po návratu se musel dlouhou dobu léčit z akutní otravy nikotinem. Premiéra *Petrušky* o rok později měla nakonec obrovský úspěch, který předčil veškerá očekávání.

Autor „skandálního“ baletu

V roce 1913 měl v Théâtre des Champs-Élysées v Paříži premiéru Stravinského balet *Svěcení jara* (*Le Sacre du Printemps*). Obrazy z pohanského Ruska, inspirované starým rituálem uctívání příchodu jara, na kterých spolupracoval s malířem Nicholasem Roerichem, způsobily při premiéře legendární skandál, vyvolaný hudbou i revoluční choreografií Vjačeslava Nižinského. Stravinskij i Nižinskij byli neúspěchem zklamáni, avšak podle Ďagilevových slov se „stalo přesně to, co chtěli“. Když bylo dílo v roce 1914 uvedeno podruhé jen koncertně, bylo nadšení obecnosti tak velké, že Stravinskému byla povolávána sláva a dokonce byl ze síně vynesena na ramenou svých fanoušků. Kritika tehdy psala: „*Dílo je novátorské téměř v každém ohledu (polytonalita, polyrytmika). Hlavní důraz je zde kladen na rytmus a na posluchače v prvních řadách hudba působí doslova fyzicky.*“ Další Stravinského balet *Svatba* (*Les Noces*), komponovaný v letech 1914–1917, jsou zhudebněná ruská pořekadla ve scénickém zpracování pro zpěváky, herce a tanečníky. Stravinskij dlouho zvažoval instrumentaci. Jelikož chtěl, aby dílo znělo „mechanicky“, rozhodl se pro neobvyklé instrumentální řešení čtyř klavírů a souboru bicích nástrojů. Premiéra se nakonec uskutečnila až 13. června 1923 v Théâtre de la Gaîté v Paříži.

Stravinskij a jazz

V roce 1918 dokončil balet *Příběh vojáka* (*L'Histoire du soldat*), na kterém spolupracoval se spisovatelem Charlesem Ramuzem. Opustil zde zásady „ruské orchestrální školy“ a použil jazzové prvky, hlavně v instrumentaci a rytmu, ačkoliv jazz do té doby nikdy neslyšel (znal ho jen z notového zápisu). Námět je podle Afanasjevovy bajky o vojákově, který prohraje s ďáblem v kartách své housle (duši). Premiéra se

Igor Stravinskij v Lausanne (1914)

Igor Stravinskij v roce 1929

konala v Ženevě ve skromných podmínkách v důsledku tehdejší složité poválečné společensko-politické situace. S jazzem poté Stravinskij experimentoval až do roku 1920 a ze svých jazzových experimentů převzal především rytmickou bohatost a novou výraznou instrumentaci – dechové nástroje.

Stravinskij – plagiátor?

Byl to Ďagilev, kdo dal Stravinskému podnět k napsání baletu *Pulcinella*. Navrhl mu zinstrumentovat hudbu „jistého“ Giambattisty Pergolesiho. Stravinskij zpočátku váhal, ale nakonec se pustil do práce a do hudby se zamiloval. Do baletu záměrně přidal mnoho pozdějších hudebních prvků, nezapadajících do hudby 18. století. *Pulcinella* měl premiéru 15. května 1920 ve výpravě Pabla Picassa. Hudební i výtvarná stránka baletu pohoršily nejen samotného Ďagileva, ale i velkou část kritiků, kteří Stravinského nařkli z plagiátorství a že záměrně opouští modernismus. Navzdory kritice (i tomu, že si tímto dílem znepřátelil velkou část uměleckých přátel, včetně Maurice Ravela) si Stravinskij na základě tohoto baletu vytvořil styl, který sledoval až do padesátých let.

Stravinskij a neoklasicismus

Neoklasicismus představuje těžiště Stravinského tvorby. Odvrátil se jím od expresivnosti a přebujelé instrumentace vedoucí k dokonalosti a propracovanosti. Eliminuje zde mimo hudební struktury a souvislosti zažité z romantismu a soustředí se na řemeslnou čistotu. Inspiruje se v minulosti – renesanční polyfonie, barokní fuga a raný klasicismus.

Léta ve Francii

V roce 1920 se rodina Stravinských přestěhovala nakrátko do Paříže a usadila se na jihu Francie, kde zůstala až do roku 1934. Práci na *Oktetu* (1923) rozpoutal sen, ve kterém se Stravinskému zdálo, že slyší osm hudebníků hrajících hudbu, na kterou se nemohl rozpomenout. Jediné, co si pamatoval, byly nástroje – flétna, klarinet, fagoty, trubky a trombóny. Hned ráno začal s kompozicí a poměrně rychle práci dokončil. První provedení koncertu dirigoval sám (a měl prý strašnou trému). Koncert má tři části a je typickým příkladem Stravinského neoklasicismu. V roce 1925 začal komponovat operu-oratorium *Oedipus Rex*. Již dlouhou dobu snil o tom, že napíše velké

dramatické dílo a zvažoval, v jakém jazyce to bude. Ruštinu předem zavrhl a francouzština, němčina nebo italština se mu zdály díky svému specifickému temperamentu nevhodné. Nakonec se rozhodl pro latinu. Námět měl být všeobecně známý, aby jej nemusel zdlouhavě představovat a mohl se soustředit jen na hudbu. Nakonec zvolil Sofoklova *Krále Oidipa*, kterého znal velmi dobře z mládí, a požádal o spolupráci na vytvoření libreta spisovatele Jeana Cocteaua. Osobně řídil premiéru 30. května 1927 v pařížském Divadle Sarah Bernhardtové.

Útěk do Ameriky

10. června 1934 Stravinskij získal francouzské občanství, ale jen o pět let později musel z Francie uprchnout před nacisty do Spojených států. Toto období bylo pro Stravinského velmi těžké – jeho matka, žena i dcera zemřely na tuberkulózu a skladatel prožíval tvůrčí krizi. V roce 1940 se oženil s Věrou Sudejkinovou a po roce stráveném v New Yorku se usadil v Kalifornii. V roce 1945 získal americké občanství. Od roku 1948 se přátelil a úzce spolupracoval s dirigentem Robertem Craftem, který dirigoval premiéry některých jeho posledních děl. Ačkoli Stravinskij většinu svého života zastával opozici k teoriím skladatele Arnolda Schönberga, v padesátých letech nakonec Craft, Schönbergův obdivovatel, Stravinského přesvědčil k experimentům se schönbergovským serialismem nebo neoserialismem. Výsledkem těchto pokusů jsou například Stravinského díla *Agon* a *Canticum Sacrum*.

Návrat „domů“

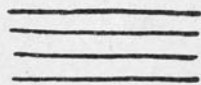
Stravinskij v roce 1962 – po téměř padesáti letech – navštívil Sovětský svaz. Byl zde nadšeně přijat, provedl sérii koncertů svých děl a navštívil milovaný Petrohrad. V této době procestoval spolu se svou ženou Věrou a oddaným přítelem Craftem téměř celý svět. Stravinského život byl celkem spořádaný a klidný. Věřil, že umělec musí mít přísnou disciplínu. Komponoval každý den přesně podle rozvrhu (sám tvrdil, že pracuje stejně jako každý dělník). Vyjádřil se, že tvůrčí myšlenky ho napadají pouze, když pracuje a ve svém volném čase se jimi nezabývá. Jeden ze Stravinského přátel byl udiven, když spatřil skladatelův pracovní stůl: „*Všechno zde bylo srovnané jako podle pravitka. Vypadal spíš jako stůl chirurga, než umělce.*“

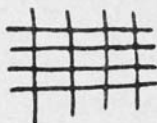
Igor Stravinskij v Americe (40. léta)

gregoriánský chorál

polyfonie

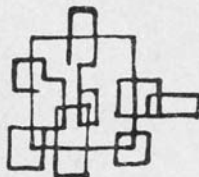
harmonická
polyfonie
(Bach)

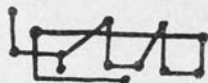
harmonie (Wagner)

Webern

seriální hudba

má hudba

Igor Stravinskij kreslí hudbu

POZNÁMKA KE STRAVINSKÉHO KOMPOZIČNÍMU STYLU

Stravinského hudba je především plná intelektuálního vtupu. Je jasná, stylově vyhraněná, často nepředvídatelná – záměrně uhýbající a často plná podivné ironie. Na rozdíl od svých expresionistických a pozdě romantických současníků není jeho tvorba příliš citově silná – dává důraz především na řemeslnou stránku. Oproti Schönbergovi se nebrání využívání starších skladebných postupů a hledá inspiraci v minulosti. Neopouští tonalitu, i když využívá neobvyklých harmonických prvků, jako polytonalitu. Stravinskij je díky své stylové různorodosti označován za jednoho z největších hudebních syntetiků.

VÝBĚR Z DÍLA:

Balety

Pták Ohnivák / L'Oiseau de feu

(1910, přepracováno 1911, 1919, 1945) – baletní suite

Petruška / Petrouchka (1911, přepracováno 1947)

Svěcení jara / Le Sacre du printemps (1913)

Příběh vojáka / L'Histoire du soldat (1918)

Pulcinella (1920)

Svatba / Les Noces (1923)

Apollon Musagète (1928, v roce 1947 přepracováno a přejmenováno na Apollo)

Políbek víly / Le Baiser de la fée (1928)

Hra v karty / Jeu de Cartes (1936)

Orfeus / Orphée (1947)

Agon (1957)

Opery

Slavík / Le Rossignol (1914)

Líšák / Renard (1916) – burlaska

Mavra (1922)

Oedipus Rex (1927) – opera-oratorium

Persefona / Perséphone (1933)

Život prostopášníka / The Rake's Progress (1951)

Potopa / The Flood (1962) – hudební hra

Koncerty

Capriccio pro klavír a orchestr (1929, přepracováno 1949)

Koncert pro dva sólové klavíry (1935)

Ebony Concerto (1945)

Symfonie

Symfonie Es dur (1907)

Žalmová symfonie / Symphonie de psaumes (1930,
přepracováno 1948)

Symfonie o třech větách (1945)

Komorní a orchestrální díla

Ohňostroj / Feux d'artifice (1908)

Tři kusy pro klarinet (1919)

Symfonie dechových nástrojů (1920)

Suíta pro malý orchestr č. 2 a č. 1 (1921 a 1925)

Concertino (1920, přepracováno 1952)

Oktet (1923)

Cirkusová polka / Circus Polka (1942)

Scherzo à la Russe (1944)

Vokální díla

Mše / Messe (1948)

Canticum Sacrum (1955)

Nářky proroka Jeremiáše / Threni id est Lamentationes Jeremiae

Prophetarum (1958)

Abrahám a Izák / Abraham et Isaac (1963)

Requiem Canticles (1966)

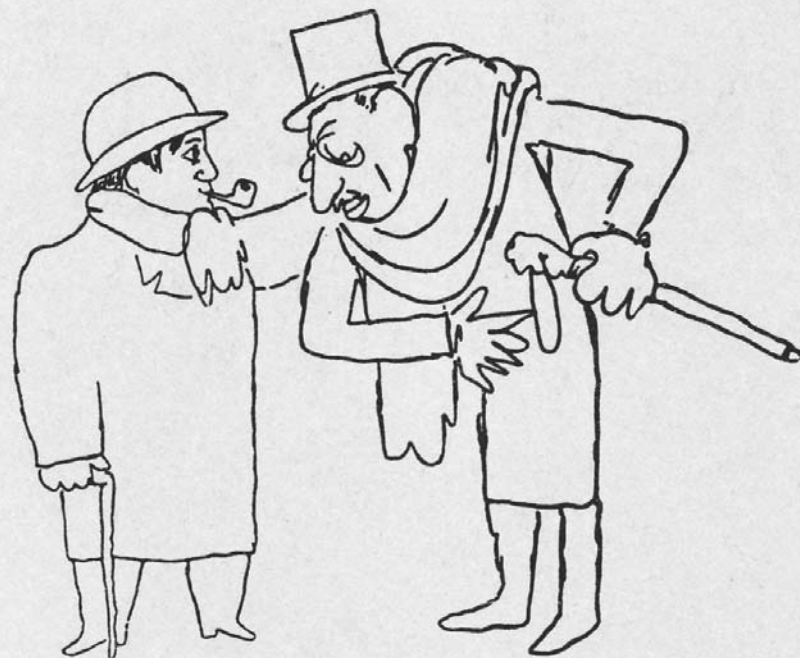
Klavírní díla

Čtyři etudy (1908)

Sonáta (1924)

Tango (1940)

(dj)

Pablo Picasso a Igor Stravinskij v kresbě Jeana Cocteaua (1919)

POSLEDNÍ OPERA IGORA STRAVINSKÉHO

Od roku 1939 žil Igor Stravinskij ve Spojených státech amerických, s koncem války získal americké občanství a začal se zabývat revizí svých starších děl. Z nových děl dokončil roku 1947 *Mši (Mass)*, *Concerto en ré* pro housle a orchestr, balet *Orfeus (Orpheus)*, a roku 1951 svou poslední operu *Život prostopášníka (The Rake's Progress)*, která znamenala v jeho tvorbě zásadní zlom. On, který byl od dvacátých let považován za protipól Arnolda Schönberga, se začal po dokončení opery – pro mnohé překvapivě – zabývat dodekafonií*. Díla tzv. „vídeňské školy“ znal z meziválečné Evropy. Po dlouhé době, kdy byl evropskému kontinentu vzdálen, mohl nyní pozorovat, jak Schönbergova technika a díla jeho žáků budí zájem u mladých hudebníků. A zapůsobila také Schönbergova smrt 13. července 1951. Odešel někdejší rival. Ovšem – byli opravdu rivalové?

Stravinskij se narodil roku 1882, Schönberg byl o osm let starší, ale největší úspěchy a největší skandály zažili ve stejné době – Schönbergův *Náměsíčný pierot (Pierrot lunaire)* a Stravinského *Svěcení jara (Le Sacre du Printemps)* patří k oněm událostem, které poznamenaly dějiny hudby. Tehdy se mínění umělců na jedné straně a publika z řad veřejnosti i kritiky na straně druhé přikře rozešla. Dnes patří obě díla k dokladům jedinečných tvůrčích individualit a jsou stále uváděna.

Koncem devatenáctého století se rozpadl poslední hudební styl, který bylo možno charakterizovat jako jednotný. Najednou zde bylo mnoho -ismů. Snaha vše někam zařadit a k něčemu přiřadit vytvářela nové kategorie, z nichž některé měly jepičí život. Schönberg i Stravinskij vyšli z novoromantismu. U Schönberga jsou posledním výsledkem tohoto raného období monumentální *Písně z Gurre (Gurrelieder)*, dokončené ve stejné době, v níž už formuloval svou *Novou nauku o harmonii*. Stravinskij tehdy právě opustil rozmáchlost orchestrálních barev *Ohňostroje (Feu d'artifice)* a *Ptáka Ohniváka (L'Oiseau de feu)*, kterými se blížil k impresionistům. Přidržel se však historických hudebních forem a baletem *Pulcinella*, pro nějž si vypůjčil melodie

* **Dodekafonie** (z řeckého dodeka/dvanáct a fonie/znění) je technika skladby a druh hudby, vytvořený na počátku dvacátého století rakouským skladatelem Arnoldem Schönbergem. Vznikla jako důsledek stále obecnějšího a volnějšího chápání funkčních harmonických vztahů, využívání nových souzvuků a postupného zrovnoprávnění všech dvanácti tónů temperované chromatiky v evropské hudbě konce 19. a začátku 20. století.

Giovanniho Batisty Pergolesiho, dostal nálepku „neoklasik“. Stravinskij se bránil: „*Zdá se mi, že se široké publikum i kritika spokojí s povrchním dojmem z technických postupů takzvané klasické hudby. Ale to ještě není neoklasicismus, klasicismus nebyl charakterizován jen technickými postupy, ale konstrukčními principy, vztahem mezi materiálem a konstrukcí. Já se jen obrátil k přísnější formě, ale zůstal jsem moderním hudebníkem.*“

Možná byl Stravinskij tehdy dokonce větší revolucionář než Schönberg. Jak dnes lze říci, jeho obrat k dodekafonii v padesátých letech ve skutečnosti nebyl tak příkrý jako kdysi jeho rozžehnutí s romantismem, byl vlastně jen důsledným dotažením kompozičního principu čistého kontrapunktu, s jakým pracoval jako „neoklasik“. Ale v době, kdy se vymýšlely nové harmonické systémy (Schönberg přišel se systémem dvanáctitónové řady, v níž jsou si všechny tóny rovny, a náš Alois Hába začal experimentovat se čtvrttóny), kdy modernisté zavrhovali všechno, co nebylo aspoň trochu disonantní, bránili se používat intervaly jako tercie a sexta, tehdy se Stravinskij otevřeně přihlásil k historickým formám a lidovým námětům. U řady kolegů však pochopení nenalezl, označovali ho za zpátečníka, skladatele bez vlastní invence, který napodobuje Haydna a Mozarta. Sergej Prokofjev, tehdy velký bouřlivák mladé ruské hudby, se o Stravinského hudbě vyjádřil jako o „Bachovi s falešnými notami“ a Schönberg zařadil Stravinského portrét do cyklu svých *Satir* z roku 1925:

*Kdopak to tady bubnuje?
To bude mladý Modernskij!
Jen si dal ustříhnout copánek;
vypadá dobře, všechna čest!
Pravé má falešné vlasy!
A jaká je to paruka!
Celý... celičký papá Bach!*

To vše bylo nyní, po druhé světové válce, která je oba vyhnala do trvalé emigrace, zapomenuto. Nyní měli oba skladatelé místo v dějinách hudby zajištěno. Schönberg se roku 1951 rozloučil se životem, a Stravinskij operou *Život prostopášníka (The Rake's Progress)* se svým dosavadním osobním stylem, kterým reprezentoval meziválečnou epochu.

Igor Stravinskij očima Pabla Picassa (1920)

IGOR STRAVINSKIJ A OPERA PO DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLCE

Opět se jednou hovořilo o operní krizi. Tentokrát však nebyly důvody jen umělecké. Mnoho operních domů leželo v troskách, orchestry i sólistické soubory byly oslabeny (a mnozí umělci zkompromitováni). Trvalo nejméně pět let, než bylo možné v některých z velkých operních divadel opět zahájit provoz. Roku 1948 napsal rozhlasový pracovník, propagátor moderní hudby a později spoluorganizátor festivalu v Donaueschingenu Heinrich Strobel: „*Operní divadlo se stává rok od roku větším muzeem. Obnova není pravděpodobně možná...*“ Tam někde začala tendence, kterou v dalších letech přinesla německá kultura ve spojení s pojmem „režijní divadlo“ – Strobelovým libretem k opeře Rolfa Liebermanna *Leonora 40/45*, která přenesla Beethovenova *Fidelia* do doby druhé světové války. Skepse vůči tradičním hudebním prostředkům byla všeobecná. Avantgardní mladá generace se pokoušela o elektronickou hudbu, o *musique concrète**, vymýšlela nové kompoziční postupy a opera jako druh jí byla cizí. Stravinskij naopak stále ještě hledal oporu v hudebním divadle osmáctého století. V *Životu prostopášníka* (*The Rake's Progress*) prokázal poctu mistrům minulosti, avšak nejen to. Zcizením a parodováním, spojením různých stylových prvků předznamenal postmodernu druhé poloviny dvacátého století. Vědomě odkazuje do historie, zároveň nahlíží do budoucnosti a vzkazuje, že přes veškeré stylové zlomy existuje ve vývoji umění kontinuita: „*Pravá tradice není svédectvím uzavřené minulosti, je to živá síla, která inspiruje a učí naši současnost,*“ říkal.

Jako divadelní autor Stravinskij neusiloval o „*gesamtkunstwerk*“, o wagnerovskou jednotu hudby, děje a výtvarné složky, jednotlivé umělecké druhy stavěl vedle sebe i proti sobě. Jeho *Příběh vojáka* (*L'Histoire du soldat*) je „k vyprávění, hraní a tanci“. Ve zpívaném baletu *Svatby* (*Les Noces*) jsou „zdvojené“ postavy, statické zpěváky nechává zpívat sóla a sbory a tanečníci dodávají hudbě pohybový

* **Musique concrète** je mezinárodně vžitě francouzské označení pro tzv. konkrétní hudbu. Jakkoli jí lze historicky chápat do určité míry jako hudební směr, jedná se ve své podstatě spíše o druh způsobu vytváření hudby. *Musique concrète* vznikla jako prostředek sloužící rozvoji zvukových charakteristik hudby. Na rozdíl od tradiční klasické vážné hudby, kde je základem pro realizaci (abstrakci) hudební myšlenky notace, je základem pro konkrétní hudbu "konkrétní" zvuk, se kterým je dále pracováno za použití nejrůznějších technik tak, aby odpovídal zamýšlenému charakteru v dané kompozici.

var. Taková díla také umožňují rozličné formy provádění, jevištní, polokoncertní, čistě koncertní či v podobě suit složených pouze z hudebních čísel.

Opera *Život prostopášníka* (*The Rake's Progress*) je ve Stravinského tvorbě jediná celovečerní opera a jediná v pravém slova smyslu. Jí se Stravinskij vlastně s divadlem rozloučil, i když roku 1957 ještě napsal balet *Agon* a 1962 alegorii pro vypravěče, sóla, sbor a tanečníky *Potopa* (*The Flood*). Jedině *The Rake's Progress* (překládalo se také jako *Úděl slabocha*, *Cesta rozmařilce*, vžil se český název *Život prostopášníka*) lze kromě jednoaktovky *Mavra* skutečně nazvat operou. Opera *Život prostopášníka* je inspirována výtvarným dílem. V oboru moderního hudebního divadla není takových děl mnoho (například *Mona Lisa* Maxe Schillingse, *Malíř Mathis* Paula Hindemitha). Anglický grafik William Hogarth (1697–1764), který mimo jiné vytvořil ilustrace podle parodistické *Žebrácké opery* (*The Beggar's Opera*) Johna Gaye a Johanna Christopa Pepusche, je autorem série tří cyklů moralistických karikatur *Svatba podle módy* (*Marriage à-la-mode*), *Život nevěstky* (*A Harlot's Progress*), a *Život prostopášníka* (*The Rake's progress*), poslední cyklus se stal předlohou libreta Stravinského opery. Není doslovným převyprávěním Hogarthova osmidílného cyklu, nýbrž jeho volnou dějovou variantou. Stravinskij se s cyklem seznámil v květnu 1947 v Chicagu, kde byla uspořádána Hogarthova výstava, a převzal nejen námět, nýbrž i název. Stravinského *The Rake's Progress* je záměrný kaleidoskop. Libreto vytvořil anglický básník s americkým občanstvím Wystan Hugh Auden (1907–1973), značný podíl však na něm měl sám skladatel. V průběhu práce dokonce nějaký čas básník u skladatele bydlel. Dalším spolupracovníkem na libretu byl Audenův přítel Chester Kallmann (1921–1975). Práce trvala tři roky. Audenem byl Stravinskij nadšen: „*Den ode dne mě víc fascinuje, každá technická otázka, například hudební ornamentika, vzbudila jeho živý zájem. Všechno, co říkal o umění, bylo sub specie lidí (z hlediska hry).*“ Oba umělci si při práci na opeře opravdu hráli. Na pozadí smyšleného příběhu zasaženého do osmnáctého století vytvořili společenskou satiru své doby, která však velmi dobře odpovídá i době dnešní, neboť lidské nectnosti zůstávají bez ohledu na vývoj doby. Výsledkem je konglomerát donjuanovské a faustovské tematiky s příměsí Hamleta i Peer Gynta, který opouští svou Solvejgu pro abstraktní vidinu. Je to opera uzavřených hudebních čísel s prvky kabaretu i cirkusu, naplněná

William Hogarth – *Život nevěstky* (1732)

nejrůznějšími narážkami. Bordelmamá se například oslovuje „Matka Husa“ podle postavy z francouzských pohádek, která děti uspává svým vyprávěním, pohádkovým motivem jsou i tři přání, která má dábel Tomovi vyplnit. Objeví se také reminiscence na starší Stravinského díla; Nick Shadow je mladší příbuzný Kouzelníka z *Petrušky* i Čerta z *Příběhu vojáka*. Tom je budižkničemu, nedorostlé dítě, snilek bez smyslu pro realitu, jeho skutečný vztah k Anne vyvolává otázky. Bezvýhradně oddaná a přitom bezradná Anne vzbuzuje lítost, ale také obdiv. Nick Shadow je, jak už prozrazuje jeho jméno, Tomův „stín“, táhne se za ním, kamkoli se hne, když se jednou na Toma přilepil, už se ho nezbaví. V opeře jsou tři velké burleskní scény – scéna v nevěstinci, scéna dražby a závěrečná scéna v blázinci, všechny rozehrané na hranici absurdna, stejně jako bizarní postava „baby Turkyně“, která je výmysl autorů (v Hogarthově cyklu se prostopášník žení se stařenou). Závěrečné naučení by samo o sobě vyznělo pateticky a školometsky, po celé té rozpustilé hře, která nepřipouští happyend, však působí o to varovněji: „*Pro líné ruce, srdce a hlavy, naleznete čert zaměstnání, milí pánové, krásné dámy – i pro vás a pro vás!*“

Stravinskij měl na mysli dílo podobající se stavbou Mozartově opeře *Così fan tutte*, buffu s parodistickými prvky opery seria a bizarními převleky, přitom s vážným moralizujícím podtextem. Spíše se však vnučuje – už pro námět sám – představa „potrestaného prostopášníka“ Dona Giovanniho, včetně například klíčové scény na hřbitově, kde Tom s Nickem hrají karty o Tomův život. Vzor *Così fan tutte* je každopádně patrný v základním pěveckém obsazení čtyřmi sólovými hlasy a v orchestrální složce opery, kterou tvoří zdvojené obsazení dřevěných i žesťových dechových nástrojů, smyčce a cembalo, doprovázející recitativy. Křehký, ale zlověstný zvuk cembala však také ohlašuje dábelského Nicka. Je použita i próza, jako Tomova lakonická, „zaklínací formule“ „*I wish I had money, I wish I were happy*“, kterou přivolává Nickovu pomoc. V dramatických momentech shledáváme v hudbě spíše barokizující prvky než „průzračný“ klasicismus, například chvíle, kdy si hrdý Tom odvádí svou podivnou nevěstu s plnovousem, je doprovázena sarabandou. Lyrická místa naopak lze označit za „mozartovská“, někdy však už téměř překračují k belliniovskému belcantu (Annina ukolébavka). Velmi účinná je scéna na hřbitově svými chromatickými sledy tónů, závěr vyvolá asociaci na stupnici, doprovázející hrůzné zjevení komturovo v *Donu Giovannim*.

Igor Stravinskij (1882–1971)

Stravinskij si původně přál premiéru v Americe, uskutečnila se nakonec v rámci Biennale v Benátkách 11. září 1951 v Teatro La Fenice pod titulem *Carriera d'un Libertino*. Anne zpívala Elisabeth Schwarzkopf, Baba-Turek byla Jennie Tourel, Matka Husa Nell Tangemann, Toma Rakewella ztělesnil Robert Rounseville. Prvním Nickem Shadowem byl pražský rodák Otakar Kraus (1909–1980), který debutoval roku 1935 v Brně jako Amonasro v *Aidě* a v letech 1939–1940 byl členem Národního divadla v Praze. Od roku 1940 žil v Londýně, mimo jiné v Glyndebourne roku 1946 zpíval ve světové premiéře Brittenovy opery *The Rape of Lucretia* (*Zneuctění Lukrécie*).

(vr)

William Hogarth – Život prostopášníka (1735) – č. 8 (V blázinci)

STRAVINSKÉHO ŽIVOT PROSTOPÁŠNÍKA (THE RAKE'S PROGRESS) V KONTEXTU SVĚTOVÉ OPERNÍ TVORBY*

1945	Benjamin Britten: <i>PETER GRIMES</i> Sergej Prokofjev: <i>VOJNA A MÍR (ВОЙНА И МИР)</i>
1946	Benjamin Britten: <i>ZNEUCTĚNÍ LUKRÉCIE (THE RAPE OF LUCRETIA)</i> Gian Carlo Menotti: <i>MÉDIUM (THE MEDIUM)</i>
1947	Benjamin Britten: <i>ALBERT HERRING</i> Gottfried von Einem: <i>DANTONOVA SMRT (DANTONS TOD)</i> Gian Carlo Menotti: <i>TELEFON (THE TELEPHONE)</i> Francis Poulenc: <i>PRSY TIRÉŠIOVY (LES MAMELLES DE TIRÉSÍAS)</i>
1948	Sergej Prokofjev: <i>PRÍBĚH OPRAVDOVÉHO ČLOVĚKA (ПОБЕЖЬ О НАСТОЯЩЕМ ЧЕЛОВЕКЕ)</i>
1949	Marc Blitzstein: <i>REGINA</i> Benjamin Britten: <i>HRAJEME OPERU! – KOMINIČEK (LET'S MAKE AN OPERA! – THE LITTLE SWEEP)</i> Luigi Dallapiccola: <i>VĚZĚŇ (IL PRIGIONIERO)</i> Carl Orff: <i>ANTIGONA (ANTIGONAE)</i> Eugen Suchoň: <i>KRÚŤŇAVA</i>
1950	Ernst Křenek: <i>TARQUIN</i> Gian Carlo Menotti: <i>KONZUL (THE CONSUL)</i>
1951	Igor Stravinskij: ŽIVOT PROSTOPÁŠNÍKA (THE RAKE'S PROGRESS) Benjamin Britten: <i>BILLY BUDD</i> David Tamkin: <i>DYBBUK (THE DYBBUK)</i>
1952	Leonard Bernstein: <i>POTÍŽE NA TAHITI (TROUBLE IN TAHITI)</i> Ikuma Dan: <i>YUZURU (YŪZURU)</i>
1953	George Antheil: <i>VOLPONE</i> Benjamin Britten: <i>GLORIANA</i> Bohuslav Martinů: <i>ŽENITBA (THE MARRIAGE)</i>
1954	Benjamin Britten: <i>UTAHOVÁNÍ ŠROUBU (THE TURN OF THE SCREW)</i> Sergej Prokofjev: <i>OHŇIVÝ ANDĚL (ОГНЕННЫЙ АНГЕЛ)</i> William Walton: <i>TROILUS A KRESSIDA (TROILUS AND CRESSIDA)</i>
1955	Carlisle Floyd: <i>SUSANA (SUSANNAH)</i> Nino Rota: <i>SLAMĚNÝ KLOBOUK Z FLORENCIE (IL CAPPELLO DI PAGLIA DI FIRENZE)</i>

* Ve výčtu je uveden výběr operních děl v roce jejich světové premiéry.

IGOR STRAVINSKIJ U NÁS

Přijetí Stravinského hudby u nás nebylo nijak spontánní. Pravděpodobně první zmínka o něm se objevuje v českém hudebním tisku roku 1910, o ruské moderně se však tehdy u nás téměř nic nevědělo. Stravinskij k nám přišel o něco později, přes Paříž, a to v době, kdy se česká moderní hudba chtěla po první světové válce distancovat od německého (a především vídeňského) vlivu, k němuž se obraceli v Čechách žijící skladatelé německého jazyka. Jako Slovan mohl být Stravinskij vítán, vyskytly se však výhrady jiného druhu. Podle Zdeňka Nejedlého nebylo Stravinského vlastní revoluční Rusko, nýbrž předrevoluční svět; Stravinskij pro něj reprezentoval carskou Rus a nemohl tedy sloužit jako příklad pokrokového umění. V souvislosti se Stravinským se v časopise *Smetana* dokonce ozval antisemitský tón a jedna z prvních výtek takzvaného „židobolševismu“. Stravinského hudba byla považována za primitivní a barbarskou, zpátečnickou a – nepotřebnou. Když roku 1920 provedla Šakova filharmonie (soukromý pražský orchestr, založený Vladimírem Šakem) Stravinského *Ohňostroje*, bylo možno číst, že by si toho Stravinského „u nás už jednou mohli odpustit“ a po uvedení jeho *Piano-Rag-Music* Erwinem Schulhoffem roku 1922 se psalo: „Co dnešnímu člověku, který stravován je zápasy sociálními, může říci Stravinského obludná *Rag-Music*?“ Ještě roku 1923, po uvedení baletu *Petruška* v Brně, byl přítom Stravinskij označen jako „málo známý skladatel“. O něco známějším se stal, když o dva roky později nastudoval Zdeněk Chalabala v Brně *Příběh vojáka*. Svého obhájce a propagátora nalezl Igor Stravinskij v Bohuslavu Martinů, který o něm z Paříže poslal článek do časopisu *Listy hudební matice*. Jemu samotnému se však zároveň slova na obhajobu Stravinského vymstila; Martinů byl označen za Stravinského napodobitele a málem plagiátora.

V rámci festivalu Mezinárodní společnosti pro soudobou hudbu roku 1924, jehož orchestrální část se konala v Praze, byla – bez jakéhokoli ohlasu – uvedena ukázka ze Stravinského opery *Slavík* (*Le Rossignol*). Téhož roku se uskutečnil v pražské Lucerně koncert ze Stravinského skladeb, který ovšem doplatil na špatnou organizaci. *Petruška* se dostal roku 1925 na scénu pražského Národního divadla a tehdy už se přece jen hovořilo o tom, že by bylo dobré poznat i další Stravinského díla. Až ve třicátých letech však následovaly balety *Pták Ohnivák* a *Pulcinella*. Ještě menší uplatnění nalezl Stravinskij v Novém německém divadle v Praze, které uvedlo roku 1935 *Lišáka*

(*Renard*) a *Příběh vojáka*. Tím zajímavějším činem, i když svým účinkem omezeným, je roku 1928 nastudování opery *Mavra* pražskou konzervatoří, která tehdy byla v pravém smyslu slova moderní školou. Stravinského díla byla prováděna především v hudebních spolcích. Pražská pobočka Schönbergova Spolku pro soukromé provozování hudby měla na pořadu v provedení Eduarda Steuermanna rovněž *Piano-Rag-Music*, 20. února 1923 se v něm hrála suita z *Příběhu vojáka*, uvedeny byly dvě Stravinského písně. Tyto koncerty však byly „tvůrčími dílnami“, k nimž neměli hudební publicisté přístup. V českém prostředí to byl roku 1920 založený Spolek pro moderní hudbu, který uvedl jako první v Čechách například Stravinského písně *Průpovídky* (*Pribautki*) a roku 1927 pozval do Prahy holandské hosty s provedením *Příběhu vojáka*. Roku 1931 pak jiný významný pražský spolek Přítomnost uvedl *Příběh vojáka* v kompletním českém obsazení a roku 1937 koncertně *Svatby* (bez baletu) v nastudování Miloslava Kabeláče (předtím byly koncertně uvedeny roku 1931 v nastudování Karla Boleslava Jiráka).

Roku 1932 navštívil Igor Stravinskij Ostravu v rámci turné, při němž dirigoval a hrál své *Capriccio* pro klavír a orchestr; Ostrava tehdy stála ve Stravinského itineráři v řadě měst jako Hamburk, Královec (Kaliningrad), Budapešť, Milán, Turín a Řím. Tehdy přijel na pozvání organizátora ostravského hudebního života, šéfa zdejší opery, dirigenta a skladatele, dramaturga Jaroslava Vogela (1884–1970). Dne 24. ledna 1933 přijel Stravinskij rychlíkem pozdě v noci do Bohumína, kde jej Vogel již čekal a dovezl ho do Ostravy. Na jejich první setkání Vogel ve svých pamětech vzpomíná: „Když jsme vjížděli do zasněženého, nezvykle ztichlého města, zažertoval Stravinský skromně: ‚Ostrava spí a netuší, kdo vjíždí do jejích stěn!‘“ Ve čtvrtek 26. ledna následoval koncert, kde Stravinskij hrál své klavírní skladby. Tento koncert byl vyprodán s rekordní tržbou (14 344 K.) a byl přenášen všemi československými rozhlasovými stanicemi. Po koncertě pořádal generální ředitel Vítkovických železáren Oskar Federer (mj. významný sběratel obrazů evropské moderny) na počest Stravinského – stejně jako předtím na počest Paula Hindemitha a později Sergeje Prokofjeva – velkou večeři. Vogel v pamětech ještě vzpomíná: „Jak se Stravinskij tímto jediným koncertem stal v Ostravě přes noc populárním. Když nazítří přišel do banky vyměnit svůj honorář za dolary či franky..., seběhlo se všechno úřednictvo i přítomní zákazníci pro jeho autogram!“ .

(vr, dj)

ŽIVOT PROSTOPÁŠNÍKA NA NAŠEM ÚZEMÍ

Život prostopášníka se u nás poprvé objevil jako pohostinské představení opery ze Záhřebu při její návštěvě v Praze na začátku padesátých let a byl – v duchu tehdejší vládnoucí estetiky – označen jako dílo pochybných ideových a morálních hodnot. První vlastní českou produkcí byla inscenace pražského Národního divadla, která měla premiéru v roce 1972 v rámci festivalu Pražské jaro. Názor kritiky se mezi tím změnil, tehdy se hovořilo o „inteligentní a rafinované hře na umění, která je sama velkým uměním“. Dílo poté bylo na našem území nastudováno ještě dvakrát (Plzeň a Brno).

1972 – NÁRODNÍ DIVADLO, PRAHA

Československá premiéra 2. června 1972 na scéně Tylova divadla
Derniéra 29. března 1973 na scéně Tylova divadla (hráno 10x)

ČESKÝ PŘEKLAD	JIŘÍ JORAN
HUDEBNÍ NASTUDOVÁNÍ	ALBERT ROSEN
DIRIGENT	ALBERT ROSEN / JIŘÍ JIROUŠ
REŽIE	KAREL JERNEK
SCÉNA	JOSEF SVOBODA
KOSTÝMY	OLGA FILIPI
CHOREOGRAFIE	JIŘÍ BLAŽEK
SBORMISTR	VLADIVOJ JANKOVSKÝ

Osoby a obsazení:

Trulove	Dalibor Jedlička / Jaroslav Veverka
Anne	Nada Šormová / Brigita Šulcová
Tom	Jan Hlavsa / Ivo Židek
Nick	Karel Berman / Karel Hanuš
Goose	Růžena Radová / Marie Veselá
Turkyně	Libuše Márová / Ivana Mixová
Sellem	Milan Karpíšek / Rudolf Vonásek
Klíčník	Jiří Joran / Jiří Schiller
Vyvolávač	Petr Zajíček
Klauni	Daniel Wiesner / Ladislav Tajovský / Jiří Čumpelík / Jiří Merta
	Vlastimil Jílek / Jaroslav Čejka / Karel Kmoch / Jiří Paclík
	Jiří Pokorný / Rudolf Zeman

Sólo na cembalo

Sbor a orchestr Národního divadla

1972

Ivo Židek (Tom) a Ivana Mixová (Turkyně), foto Jaromír Svoboda

1972

Jan Hlavsa (Tom) a Karel Hanuš (Nick), *foto Jaromír Svoboda*

Dalibor Jedlička (Trulove) a Ivo Žídek (Tom), *foto Jaromír Svoboda*

1972

Nada Šormová (Anne) a Ivo Žídek (Tom), foto Jaromír Svoboda

Sborová scéna, foto Jaromír Svoboda

1982 – DIVADLO J. K. TYLA V PLZNI

Premiéra 15. května 1982 na scéně Komorního divadla
Derniéra 29. prosince 1983 na scéně Komorního divadla (hráno 18x)

ČESKÝ PŘEKLAD **JIŘÍ JORAN**

HUDEBNÍ NASTUDOVÁNÍ **JIŘÍ MALÁT**
DIRIGENT **JIŘÍ MALÁT**
REŽIE **INGE ŠVANDOVÁ-KOUTECKÁ**
SCÉNA **VLASTIMIL KOUTECKÝ**
KOSTÝMY **BEDŘICH BARTÁK**
TRIKOVÁ SPOLUPRÁCE **JAN WILD-VALDEN**
SBORMISTR **BEDŘICH MACENAUER**

Osoby a obsazení:

Trulove	Oldřich Wieser
Anna, jeho dcera	Karolina Hromádková / Lilka Ročáková
Tom Rakewell	Jan Janda / Petr Strnad
Nick Shadow	František Havelka / Vilém Míšek
Matka Husa	Libuše Neubarthová
Baba Turkyně	Helena Buldrová / Iva Malinová
Sellem	Jiří Novotný / Jiří Pavlíček
Vrátný blázince	Josef Beneš / Václav Florian

Sbor a orchestr opery Divadla J. K. Tyla v Plzni

1982

Lilka Ročáková (Anna) a Petr Strnad (Tom Rakewell),
foto Vlasta Mikolášová

1982

Oldřich Wieser (Trulove) a Karolina Hromádková (Anna),
foto Vlasta Mikolášová

Libuše Neubarthová (Matka Husa) a Jan Janda (Tom Rakewell),
foto Vlasta Mikolášová

1982

František Havelka (Nick Shadow) a Petr Strnad (Tom Rakewell),
foto Vlasta Mikolášová

Jan Janda (Tom Rakewell) a Iva Malinová (Baba Turkyně),
foto Vlasta Mikolášová

1982

Helena Buldová (Baba Turkyně) a Petr Strnad (Tom Rakewell),
foto Vlasta Mikolášová

Jan Janda (Tom Rakewell) a František Havelka (Nick Shadow),
foto Vlasta Mikolášová

1982

Scéna druhého jednání, foto Vlasta Mikolášová

1989 – STÁTNÍ DIVADLO BRNO

Premiéra 12. února 1989 na scéně Mahenova divadla

Derniéra 5. října 1989 na scéně Mahenova divadla (hráno 12x)

ČESKÝ PŘEKLAD

JIŘÍ JORAN

HUDEBNÍ NASTUDOVÁNÍ
DIRIGENT

VÁCLAV NOSEK
VÁCLAV NOSEK
/ VÁCLAV URBAN

REŽIE
SCÉNA
KOSTÝMY
POHYBOVÁ SPOLUPRÁCE
SBORMISTR

ALENA VAŇÁKOVÁ
KAREL ZMRZLÝ
INEZ TUSCHNEROVÁ
JIŘÍ OUŘADA
JOSEF PANČÍK

Osoby a obsazení:

Trulove

Josef Klán
/ Richard Novák

Anne, dcera Truloveho

Jaroslava Janská
/ Daniela Opravilová

Tom Rakewell

Zdeněk Šmukař
/ Milan Voldřich

Nick Shadow

Richard Haan
/ Pavel Kamas

Matka Goose

Anna Barová
/ Daniela Suryová

Baba, Turkyně

Jitka Pavlová
/ Jitka Zerhauová

Sellem

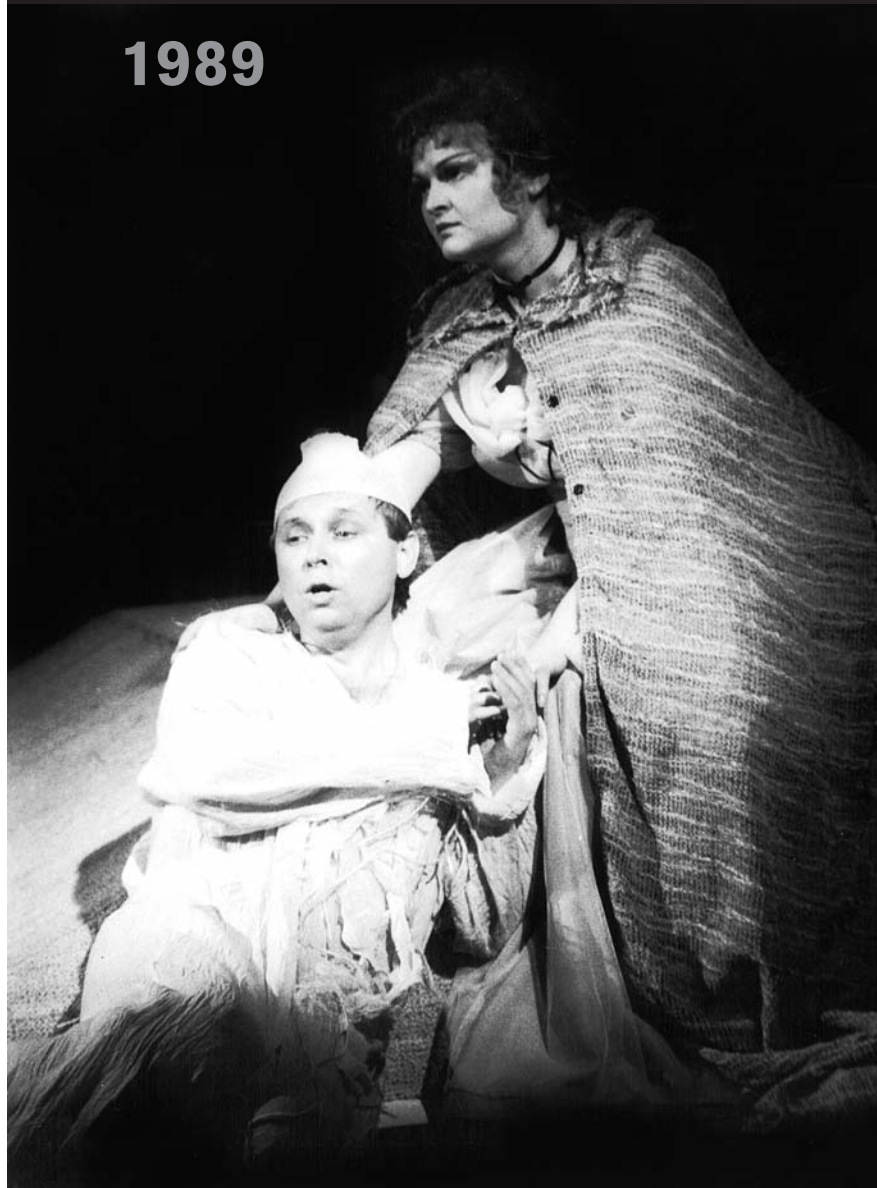
Jiří Olejníček
/ Josef Veverka

Dozorce v blázinci

Jiří Přichystal
/ Aleš Štáva

Sbor a orchestr opery Státního divadla Brno

1989

Zdeněk Šmukař (Tom Rakewell) a Daniela Opravilová (Anne),
foto Archiv NDB

1989

Jaroslava Janská (Anne) a Jitka Zerhauová (Baba, Turkyňe),
foto Archiv NDB

Richard Novák (Trulove), Daniela Opravilová (Anne)
a Zdeněk Šmukař (Tom Rakewell), foto Archiv NDB

1989

Zdeněk Šmukař (Tom Rakewell), foto Archiv NDB

Zdeněk Šmukař (Tom Rakewell) a sbor opery SDB,
foto Archiv NDB

PROFILY INSCENÁTORŮ

JAKUB KLECKER

– hudební nastudování, dirigent

Jakub Klecker patří k nastupující dirigentské generaci. Po studiu oboru dirigování na brněnské konzervatoři absolvoval HAMU v Praze ve třídě prof. J. Bělohávků a doc. T. Koutníka. Studia ukončil absolventským koncertem v roce 2006 s Filharmonií Brno a Kantilénou. V letech 2003–2005 působil jako hlavní sbormistr Kantilény. V roce 2006 převzal po I. Sedláčkovi funkci uměleckého vedoucího sboru. Úspěšně navazuje na dlouholetou tradici a vysokou interpretační kvalitu Kantilény. O tom svědčí i několik vítězství na prestižních mezinárodních sborových soutěžích. V belgickém Neerpeltu Kantiléna získala 1. cenu „summa cum laude“, kde se utkala v těžké konkurenci devadesáti devíti sborů (2006). V rakouském Grazu na Světové sborové olympiádě (2008) získala dvě zlaté medaile a ocenění „Nejlepší evropský sbor“ ve svých kategoriích a ve švýcarském Montreux cenu publika a diplom „Excellent“ (2009).

Pro Mezinárodní hudební festival Janáčkovo Brno 2004 se Jakub Klecker podílel na nastudování Janáčkovy opery *Její pastorkyňa*. V červnu téhož roku se v Litomyšli podílel na přípravě inscenace Smetanovy opery *Braniboři v Čechách*, se kterou poté v říjnu debutoval v Národním divadle Brno. Od roku 2007 působí v Janáčkově opeře Národního divadla Brno jako dirigent – dirigoval opery *Marta*, *Její pastorkyňa*, *Rigoletto*, *Idomeneo*, *Nabucco*, *Juliette*, *Ženitba*, *Kráska a zvíře*, balety *Spartakus*, *Louskáček*, *Coppelia z Montmartru* a další. Jako dirigent pravidelně spolupracuje s českými i slovenskými symfonickými orchestry (například Filharmonie Brno, Pražská komorní filharmonie, Moravská filharmonie Olomouc, Janáčkova filharmonie Ostrava, Čeští komorní sólisté, Český filharmonický sbor Brno) a renomovanými umělci. Na podzim roku 2007 se zúčastnil jako druhý dirigent pětítýdenního koncertního turné Filharmonie Brno po Japonsku. Díky velkému úspěchu bylo turné opakováno i v roce 2009. Kleckerův úspěšný debut na Pražském jaru 2009 jen potvrzuje jeho vzrůstající kvality práce s instrumentálními tělesy v České republice.

JAN ŠRUBAŘ

– dirigent

Vystudoval brněnskou JAMU, po absolutoriu působil v opeře Divadla Jozefa Gregora Tajovského v Banské Bystrici, od roku 1981 je dirigentem opery Národního divadla moravskoslezského v Ostravě. Nastudoval zde řadu operních titulů (v posledních deseti letech například díla *Oberon*, *Xerxes*, *Prodaná nevěsta*, *Johanka z Arku / Giovanna d'Arco*, *Kníže Igor*, *Sedlák kavalír / Cavalleria rusticana*, *Její pastorkyňa*, *La Juive / Židovka*, *Rigoletto*, *Kouzelná flétna*, *Macbeth*, *Così fan tutte*, *Vlaštovka / La rondine*, *Dech dobrých víl / Il soffio delle fate*, koncertní provedení Mozartova *Requiem*) i tituly baletní (*Louskáček*, *Labutí jezero* a další).

JIŘÍ NEKVASIL

– režie

V roce 1989 absolvoval studium operní režie na hudební fakultě AMU u Ladislava Štrose. Na divadelní fakultě AMU se formou mimořádného studia paralelně věnoval také dramaturgii.

V roce 1988 založil spolu se scénografem Danielem Dvořákem Operu Furore, experimentální operní studio. O dva roky později byli oba jako intendanty pověřeni řízením Komorní opery Praha, kterou reorganizovali na Operu Mozart. Od roku 1998 působil jako umělecký šéf, dramaturg a režisér ve Státní opeře Praha. V letech 2002–2006 zastával post šéfa opery Národního divadla v Praze. Od 1. 1. 2010 je ředitelem Národního divadla moravskoslezského v Ostravě.

Za svou dosavadní uměleckou dráhu realizoval přes osmdesát operních a činoherních inscenací, nejprve zejména pro Operu Furore (*Faust*, *Houslema do železa*, *Andy Warhol*, *Golem – extáze expresionismu*), Operu Mozart (*The Best of Mozart*, *Figaro? Figaro!*, *Play Magic Flute*, *Don Juan Bastien*). V letech 1992–1998 během letních stagion Opery Mozart v pražském Stavovském divadle realizoval mozartovský cyklus (*Kouzelná flétna*, *Così fan tutte*, *La clemenza di Tito*, *Figarova svatba*, *Don Giovanni*). Ve Státní opeře Praha inscenoval v letech 1999–2002 světové premiéry oper *Bubu z Montparnassu* (E. F. Burian), *Faidra* (E. Viklický) a *Circus Terra* (T. Madsen). Dále českou premiéru opery *Utahování šroubu* (B. Britten), *Es war einmal* (A. Zemlinsky) a operu *Polský žid* (K. Weis). V Národním divadle nastudoval v roce 1997 večer soudobých oper *Zpráva pro akademii* (J. Klusák) a *Muž, který si spletl svou ženu s kloboukem* (M. Nyman). *Zprávu pro akademii* v roce 2002 doplnil *Bertram a Mescalinda*, další Klusáková opera. K dalším režii Jiřího Nekvasila v Národním divadle patří od roku 2003 minimalistická opera Johna Adamse *Smrt Klinghoffer*, Janáčkovy *Výlety páně Broučkovy* a *Její pastorkyňa*, Smetanova *Prodaná nevěsta* a *Tajemství*, *Řecké pašije* Bohuslava Martinů, *Antigona* Josefa Myslivečka, obnovená inscenace Mozartova *Dona Giovanniho*, scénické provedení Verdiho *Requiem*, Cileova *Adriana Lecouvreur* a Pucciniho *Děvče ze Západu*.

Je spoluautorem a zároveň režisérem opery-procesu *Zítřka se bude...*, kterou napsal spolu s Alešem Březinou pro pěvkyni Soňu Červenou (2007) a která byla uvedena na scéně Divadla Kolowrat v dubnu 2008. Tato inscenace byla v anketě Divadelních novin a Cen Alfréda Radoka vyhodnocena jako Operní inscenace roku 2008. Za libreto

byl oceněn Jiří Nekvasil spolu s Alešem Březinou Cenou Sazky a Divadelních novin.

Jiří Nekvasil působí jako režisér také v zahraničí. V Německu inscenoval německou premiéru poslední opery E. W. Korngolda *Kathrin*, Klusákovu *Zprávu pro akademii*, *Příhody lišky Bystroušky* L. Janáčka (Trier), *Dona Giovanniho* G. Gazzanigy (Hamburg), Cileovu *Adriana Lecouvreur* (Erfurt), Wagnerova *Bludného Holandana* a Čajkovského *Evžena Oněgina* (Regensburg), Myslivečkovu *Antigonu* (Rheinsberg), Martinů *Tři přání* (Rostock), v Argentině jihoamerickou premiéru *Příhod lišky Bystroušky* (Teatro Colón Buenos Aires), ve Francii francouzskou premiéru opery M. Gurlitta *Vojáci* (Nantes), v USA režíroval Verdiho *Nabucca*, v Lotyšsku Brittenovu operu *Utahování šroubu* (rovněž v Estonsku – Tallin) a Janáčkovu *Její pastorkyni* (Riga), v Irsku *Její pastorkyni* (Dublin); v Norsku uvedl *Circus Terra* T. Madsena (Oslo), na Slovensku *Rusalku* (Bratislava) a ve Finsku scénické provedení Verdiho *Requiem* (Tampere). Z úspěšných divadelních inscenací z poslední doby je možno zmínit *Juliettu* (Bohuslav Martinů) a *Madama Butterfly* (Giacomo Puccini) – obě 2009 ND Brno, *Don Quichote* (Jules Massenet) – Státní opera Praha (2010), *Tři Pintové* (C. M. Weber / G. Mahler) – Státní opera Praha (2011), v činohře pak *Perikles* (Shakespeare) – Klicperovo divadlo Hradec Králové (2008), *Hra snů* (Strindberg) – Komorní scéna Aréna v Ostravě (2009).

Vedle práce v divadle spolupracuje Jiří Nekvasil jako režisér téměř 20 let také s Českou televizí, podílil se především na tvorbě hudebních pořadů (přes 130 režii). Je autorem řady dokumentárních filmů, například: *Alois Hába*, *Opera podle Josefa Berga*, *Operní mág Václav Kašlík*, dva filmy věnované Bohuslavu Martinů (*Návrat z exilu*, *Martinů a Amerika*) a hudební film věnovaný Ervinu Schulhoffovi (*Zuby mi cvakají v rytmu shimmy*). Z poslední doby je to pak sedmidílný seriál *Krajan G. M.* (Zdeněk Mahler vypráví o Gustavu Mahlerovi). V České televizi natočil i několik oper: a to nejen záznamy vlastních operních inscenací (*Golem*, *Bubu z Montparnassu*, *Es war einmal*, *Poský žid*, *Tajemství*), ale zejména originální televizní a filmová zpracování: Ivan Kurz – *Večerní shromáždění*, Josef Berg – *Odyseův návrat*, *Evropská turistika*. K nejpozoruhodnějším pak patří filmové zpracování děl Bohuslava Martinů – mechanického baletu *Podivuhodný let* a oper *Slzy nože* a *Hlas lesa*. Filmy *Podivuhodný let* a *Slzy nože* byly oceněny na mezinárodním televizním festivalu Zlatá Praha 1999 Zlatým kříšťálem a v roce 1999 na Festivalu Screening stage Arts Prize hlavní cenou Grand Prix a cenou za Nejoriginálnější způsob režie.

DANIEL DVOŘÁK

– scéna

Akademický architekt Daniel Dvořák vystudoval architekturu a scénografii u prof. Josefa Svobody na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze, poté ve Vídni na Akademie der bildenden Künste (prof. Lois Egg). Po studijním pobytu v USA začal pracovat jako divadelní, filmový a televizní scénograf. Dosud vytvořil více než 200 divadelních výprav doma i v zahraničí (např. Německo, Itálie, Francie, Švýcarsko, Irsko, Řecko, Lotyšsko, Rusko, Norsko, Slovensko, Argentina, Japonsko, Korea, Mexiko, Finsko). V roce 1988 založil spolu s Jiřím Nekvasilem soubor Opera Furore, první, který se v Československu systematicky věnoval experimentální operě. V roce 1990 byl jako intendant povolán (spolu s Jiřím Nekvasilem) k řízení Komorní opery Praha, kterou reorganizoval na Operu Mozart. V roce 1998 byl jmenován intendantem Státní opery Praha a v letech 2002 až 2006 působil jako generální ředitel Národního divadla. Od roku 2007 řídí Národní divadlo Brno. Rovněž zde vytváří scénografie (v činohře např. *Královna Margot*, *Tajemství zlatého draka*, v operě *Juliette*, *Macbeth*). V roce 1992 spoluzaložil letní mozartovské stagiony ve Stavovském divadle a vytvořil pro ně scénografie (mj. *Kouzelná flétna*, *Figarova svatba*, *La clemenza di Tito*, *Don Giovanni*). S Národním divadlem v Praze spolupracuje jako scénograf od roku 1983 a vytvořil zde více než 30 scénografií (např. *Macbeth*, *Trubadúr*, *Lucia di Lammermoor*, *Komik*, *Smrt Klinghoffer*, *Výlety pana Broučka*, *Její pastorkyňa*, *Řecké pašije*, *Prodaná nevěsta*, *Zítřka se bude...*, *Norma*). Ve Státní operě Praha jako scénograf realizoval především světové premiéry, např. *Bubu z Montparnassu* E. F. Buriana (1999), *Faidru* Emila Viklického (2000), *Fyziky* Andree Pflügera (2000), *Circus Terra* Trygve Madsena (2002) a dále pak scénografie pro *Weberova Čarostřelce*, *Polského žida* Karla Weise, *Pád domu Usherů* Philipa Glasse, *Bylo-nebylo* Alexandra Zemlinského aj.

Jako specialista na monumentální, technologicky komplikované scénografie byl přizván ke spolupráci na největších českých muzikálových projektech: *Dracula* (původní i obnovená verze), *Monte Cristo*, *Rebelové*, *West Side Story*, *Miss Saigon*. Z významnějších zahraničních realizací posledních let připomeňme tituly: *Příhody lišky Bystroušky* (Buenos Aires), *Circus Terra* (Oslo), *Tosca* (Tokio), *Jenůfa* (Dublin, Riga), *Die Soldaten* (Nantes), *Rusalka* (Bratislava, Düsseldorf,

Münster), *Tři přání* (Rostock), *Adriana Lecouvreur* (Erfurt), *Requiem* (Tampere), *Lulu* (Regensburg, Münster), *Rigoletto* (Mexico City), *Deník Anny Frankové* Grigorih Frida (Mnichov). Rozměrový protiklad tvoří jeho práce pro loutkový film a loutkové divadlo. V roce 1991 spoluzaložil Národní divadlo marionet a je spoluautorem nejspěšnější české divadelní produkce po roce 1990: marionetové verze *Dona Giovanniho* (od roku 1991 více než 4000 repríz a četné hostování v zahraničí). Dále vytvořil pro loutky zmenšeninu barokního divadelního mechanismu (v roce 1993 Zázračné divadlo barokního světa) a sérii českých národních pohádek (1995–1997). V roce 2002 spoluzaložil Muzeum loutek v Českém Krumlově. Řada jeho divadelních prací je zaznamenána Českou televizí (např. *The Best of Mozart*, *Bubu z Montparnassu*, *Golem*, *Polský žid*, *Dracula*). Daniel Dvořák vytváří i scénografie pro hudební televizní filmy (např. *Odyseův návrat*, *Evropská turistika*, *Signorina Gioventù*) a speciální televizní události (koncert ke vstupu ČR do Evropské unie, Večer k rozloučení Václava Havla s funkcí prezidenta ČR, udílení Cen Thálie v ND). Zvláštní kapitolu jeho tvorby představují specifická světelná řešení (light design) a využívání optických klamů (le trompe d'oeil), při kterých rozvíjí originální postupy prof. Josefa Svobody. Svá díla vystavuje na samostatných i skupinových výstavách (naposledy roku 2004 v nejvýznamnější pražské galerii Mánes). Na Pražském Quadriennale 1999 získala česká expozice za jeho účasti hlavní cenu – Zlatou Trigu. Za divadelní scénografii obdržel v roce 1999 Cenu Alfréda Radoka a v roce 2001 byl na ni opět nominován. V témže roce mu byla udělena Cena Masarykovy akademie umění za scénografické dílo. V roce 2002 byl francouzskou vládou jmenován Rytířem řádu umění a literatury. V roce 2003 byl nominován na Českého lva za scénografii k filmu *Rebelové*. O jeho práci vyšly dvě monografické knihy a byl též zařazen do prestižního televizního cyklu GEN, který dokumentuje činnost nejvýznamnějších osobností České republiky. Vedle kreativní práce scénografie pracoval též jako divadelní a festivalový producent (Festival Mozart Open, Mozartovy letní stagiony ve Stavovském divadle) a jeho studio de-set se zabývá též realizacemi výstavních projektů, scénografií speciálních projekcí a světla (kromě České republiky také např. v Belgii, ve Finsku a Německu).

MARTA ROSZKOPFOVÁ

– kostýmy

Rodačka ze Žiliny (1947), žije v Ostravě. Vystudovala obor scénografie a divadelní kostým na VŠMU v Bratislavě a též scénografii na akademii ve Varšavě. Je jednou z nejvýznamnějších scénografek a kostýmních výtvarnic u nás. Trvale spolupracuje s mnoha divadly v České republice, na Slovensku, v Polsku a Německu – v Ostravě nejčastěji s Divadlem Petra Bezruče, Komorní scénou Aréna a Národním divadlem moravskoslezským. Její dílo se pravidelně objevuje na prestižních scénografických a kostýmních výstavách po celém světě (kromě Evropy i v USA nebo v Číně) a je zastoupeno i ve sbírkách Národního muzea a Národní galerie v Praze.

IGOR VEJSADA

– pohybová spolupráce

Tanečník a choreograf, absolvent brněnské konzervatoře (1975), moskevské stáže na MACHU – Baletní akademii Velkého divadla v Moskvě (1975–76) a bratislavské VŠMU (1995).

Jako sólista Národního divadla v Brně nastudoval řadu rolí (například Benvolio a Merkutio – *Romeo a Julie*, *Armen – Gajané*, *Šaman – Svěcení jara*, *Puk – Sen noci svatojánské*, *Šašek v Labutím jezeře* a *Popelce*) a účastnil se domácích i mezinárodních soutěží. Poté působil v györském baletu (Maďarsko) ve dvouletém angažmá u choreografa a šéfa baletu Ivana Markó. Po návratu do Brna založil uvnitř brněnského baletu ambulatorní skupinu New Ballet Brno (1990–91), kde realizoval současnou autorskou tvorbu v úzké spolupráci se slovenským výtvarníkem a scénografem, akademickým malířem Josefem Bubákem (*Sen – R. Strauss*, *Rhapsody in Blue – G. Gershwin*, *Ulity – L. Janáček*).

V roce 1992 přijal angažmá v Kibbutz Contemporary Dance Company v Izraeli a dva roky poté v baletu Národního divadla v Mannheimu u šéfa baletu a choreografa Philippa Talarda, se kterým dodnes spolupracuje. Hostoval téměř po celé Evropě i zámoří, účastnil se festivalů v USA, Austrálii, Číně a Japonsku. V Maďarsku a Izraeli získal interpretační, choreografické i manažerské schopnosti. Rozšířil si taneční optiku a získal řadu kontaktů, které přinesl do Ostravy i se svým tvůrčím potenciálem, jenž je evidentní např. v dramaturgickém zlomu zdejšího souboru. Často se také podílí na choreografii a organizaci uměleckých happeningů souvisejících nejen s tanečním, ale i scénickým a výtvarným uměním.

Choreografie:

Tance Rudolfa II., *The Beatles*, *Time of Dance (Bílé sny, The Doors)*, *Coppélia*, *Eva*, *Requiem – A. Dvořák*, *Spor aneb Dotyky a spojení*, *Romeo a Julie*, *Sněhurka a sedm trpaslíků*, *Zázrak v tichu* a další.

Operní a muzikálové choreografie:

Kníže Igor, *Sedlák kavalír*, *Nápoj lásky*, *La traviata*, *Její pastorkyňa*, *Dimitrij*, *Řecké pašije*, *Zvoník u Matky Boží* a další.

Mezinárodní aktivity:

Člen mezinárodní taneční asociace CID-UNESCO, „Monaco Dance Forum“ – člen mezinárodní poroty za Českou republiku; „First Job Audition Monaco“ – člen mezinárodní poroty; „Festival Carmiel Israel 2003“ – host na Galla Carmiel.

Turné:

Japonsko (Baletní koncert se sólisty baletu NDM – Dny česko-japonské kultury), Kanada – Montreal (Divadelní festival – balet NDM – čestný host), Austrálie, Čína.

JURIJ GALATENKO

– sbormistr

Vystudoval dirigování a sbormistrovství na Národní hudební akademii v Kyjevě. Pracoval mimo jiné jako učitel dirigování na konzervatoři, dirigent filharmonického orchestru města Rovno, spolupracoval jako dirigent s ruským souborem Mladá opera. V NDM pracuje od roku 1998, od roku 2000 je sbormistrem operního souboru Národního divadla moravskoslezského v Ostravě, kde nastudoval více než čtyři desítky operních inscenací. S operním a baletním souborem NDM a Operním studiem NDM spolupracoval i jako dirigent (mj. *Dvořák-story*, *Aitna*, *Ngoa-É*, *Kolotoč*). Současně je také sbormistrem komorních pěveckých sdružení.

William Hogarth – *Život prostopášníka* (1735)

Igor Stravinskij (1882–1971)

Život prostopášníka

(The Rake's Progress)

Opera o třech jednáních z roku 1951

*Libreto Igor Stravinskij, Wystan Hugh Auden a Chester Kallman
podle série mědirytin Williama Hogartha*

Český překlad **Vladimír Chytil** (2011)

Osoby:

OTEC TRULOVE	<i>bas</i>
ANNE, jeho dcera	<i>soprán</i>
TOM RAKEWELL	<i>tenor</i>
NICK SHADOW	<i>baryton</i>
MATKA HUSA	<i>mezzosoprán</i>
BABA-TUREK	<i>mezzosoprán</i>
SELLEM, vyvolávač	<i>tenor</i>
DOZORCE V BLÁZINCI	<i>bas</i>

Prostitutky, mladíci – „zlatá mládež“, sluhové, obyvatelé Londýna, dav, blázni

Děj se odehrává v 18. století ve střední Anglii.

[Předehra]

PRVNÍ JEDNÁNÍ

První scéna

*Zahrada Trulovova domu na venkově.
Jarní odpoledne.*

[Duet a trio]

Anne

Lesy se zelenají a ptáci a zvěř si hrají,
neboť všechno kolem oslavuje tento Máj.
Milými vůněmi a tóny radosti
celá země nábožně dbá na slavnostní běh roku.

Tom

Teď je to období, kdy Královna Kypru
s jemným šarmem mění scénu našeho pozemského světa,
kdy milovníci objímají své krásky ve vroucí náruči
a svými polibky obnovují Zlatý věk.

Anne

Jak je milé si jít
rašícím hájkem, mít rád.

Tom

Jak je milé při křivolakém potůčku
si ležet a snít.
(Z domu vystupuje pan Trulove a zůstává stát stranou.)

Trulove

Ó, kéž se otcovské obavy
ukážou lichými
a ochotná zapřísahání a pohledy lásky
kéž jsou tím, čím se zdají!
V mládí si namlouváme, že jsme moudří,
ale čas nám ukáže,

běda, příliš často a příliš pozdě,
že jsme nepochopili
srdce jiných ani své vlastní.

Anne, Tom

Láska neumí lhát
a v jejích očích
vidíme budoucnost
jako vždy šťastnou,
vždy krásnou.
Smutek, nenávisť
opovržení, zoufalství
v lásce nepanují.
Vždyť jen láska sama
nad sebou kraluje.

[Recitativ]

Trulove

Má milá Anno!

Anne

Ano, otče.

Trulove

V kuchyni je tě zapotřebí.
(Anna jej s úklonou pozdraví a odchází do domu.)
Tome, mám pro tebe novinku. Mluvil jsem
o tobě s jedním mým dobrým přítelem v Londýně.
Nabízí ti práci v bance.

Tom

Jste příliš štedrý, pane. Nemyslete si, že jsem
nevděčník, když ihned nepřijímám, co mi
navrhujete. Mám totiž před sebou jinou perspektivu.

Trulove

Tvoje neochota najít si trvalé zaměstnání
mě znepokojuje.

Tom

Budte si však jist, že se vaše dcera neprovdá
za chudáka.

Trulove

Jen ať je čestný. Může si vzít za manžela třeba chudáka,
když bude chtít, ale já jsem pevně rozhodnut,
že lenocha si nevezme.
(*Odchází do domu.*)

Tom

Starý blázen.

[Recitativ]

Hle, zde jsem! Zní moje vyznání!
Postavu ohydnou nemám,
můj rozum je připraven, mé srdce plane.
Mám hrát roli pilného učně mezi šanony?
Podrobit se otrocké nádeničině?
Já, a otrokem?
Abych celý svůj život jen obohacoval druhé
a sám pak byl odhozen jako ohryzaná kost?
Já – nikdy!
Což nám seriózní filozofové netvrdí,
že poctivá práce není vůbec nic platná,
když všechno je už předurčeno Bohem?
Pokud mě se týče, mohu se hlásit mezi ně,
čímž se – jak shora vyplývá – svěřuji Štěstěně.

[Árie]

Nebot není věcí zásluh,
zda stoupáme či klesáme,
ale přízní Štěstěny,
která nám všem vládne.
Proč bych měl pracovat,
když mně Štěstěna
nakonec nedá nic zadarmo,

není-li mou přítelkyní?
Kdyby jí nebyla, běda,
všechno bohatství,
které bych snad získal
na čas svou lopotou,
přišlo by nakonec vniveč.
Než zemřu, ať už na horečku
nebo ať mě srazí třeba blesk,
nechte mě žít, jak mi radí můj důvtip
a v důvěře ve své štěstí.
Život leží přede mnou,
svět je tak velký!
Přijďte, mé touhy, proměňte se v koně:
tento žebrák si vás osedlá!
(*Tom chodí kolem*)
Přeji si mít – peníze.

[Recitativ]

(*U zahradních vrat se náhle objeví Nick.*)

Nick

Tom Rakewell?

Tom

(*polekaně, otáčí se*)

Já...

Nick

Hledám Toma Rakewella, mám pro něj zprávu.
Je to jeho dům?

Tom

Ne, není to jeho dům, ale právě jste jej přistihl,
jak bloudí ve svých myšlenkách a úmyslech.
Zkrátka...

Nick

Jste to vy?

Tom

(směje se)

Ano, jistě. Tom Rakewell k vašim službám.

Nick

Dobře, dobře.

(uklání se)

Nick Shadow, pane, k vašim službám.

Neboť tak jak jste pronesl vy své jméno,
tak jsem přinesl já vám – skvělou budoucnost.

Vzpomínáte si na strýčka, pane?

Tom

Na strýčka? Moji rodiče o něm nikdy nemluvili.

Nick

Snad se s ním pohádali, pane, myslím.

Přesto on... Pane, máte přátele?

Tom

Více než přitele. Dceru z tohoto domu
a královnu mého srdce.

Nick

Milá představa a myšlenka zamilovaného.

Jen ji zavolejte, zavolejte ji. Vskutku, každý, kdo chce,
ať se tady potěší tou vaší radostnou zvěstí.

*(Tom běží do domu, Nick sahá přes zahradní vrata
na petlici, otevírá, vstupuje do zahrady
a kráčí dopředu. Tom s Annou a Trulovem
vystupují z domu.)*

Nick

(uklání se)

Milá dámo, drahý pane, služebník prosí
za prominutí, že vás zdržuje, ale je tu něco důležitého,
co se musí říci. Tom Rakewell měl strýčka,
který žil dlouho mimo svou rodnou vlast. Sloužil jsem
mu po mnoho let, sloužil jsem mu v mnoha

záležitostech; a ve všem k jeho užitku.

Ano, prospěch, to bylo stále jeho. Já mu byl vskutku vším:
jeho rodinou, jeho přítelem, hodinami jeho zábavy,
jeho životem. Ale všechno jeho skvělé zlaté potomstvo
nemohlo ho potěšit, když ulehl na smrtelnou postel.
Strádal steskem po domově, steskem po rozkoši
a lásce, jeho mysl však patřila – Anglii.
Aspoň tam, jak tušil, by jeho zisk
mohl potěšit nějakého nedočkavého mladíka;
takového, který počítá léta života svými neohrabanými prsty.
Věděl, že to musíte být vy, dobrý pane.
Tedy – on je mrtev. A já přicházím s tímto pověřením:
říci Tomovi Rakewellovi, že jistý strýček, kterého nemilovali
a zapomněli – miloval a nezapomněl.
Jste bohatým mužem.

[Kvartet]

Tom

Nepřál jsem si nic víc, já to přímo věděl,
že se jistě mé přání vyplní,
já jsem koneckonců neřekl nic jiného,
než aby se Osud usmál, když Štěstěna hází
kostkou. Já to věděl.

(k Nickovi)

A vy, kdo mi přinášíte
ten jasnozřivý konec pochybností:
nyní – po boku nového a vděčného pána –
budíž vám vzdán dík
a jakožto má Štěstěna a můj Průvodce –
zůstaňte. Můžete souhlasit, nebo odmítnout.

Nick

Budtež vy pozhnán, neboť život bez pána jsem snášel
příliš dlouho; bez pána bych brzy zemřel.

Anne

Budíž pozhnán, ó Bože, za něj, a nevěsta kéž
dostane brzy odpovědi na své přísliby.

Trulove

Budiž požehán, ó Bože, a chraň jej vší pýchy,
aby Anna nikdy nezaplakala.

Budiž požehán.

*(Tom jednou rukou obejmě Annu a druhou kyne
směrem k ostatním.)*

Tom

Má Anno, hle: pochybnost se před našimi zraky rozplývá,
nebe je čisté a každá cesta je správná.

Anne

Vidím pramen radosti, který slibuje rozšířit
louky splněných slibů a háje pokoje.

Anne, Tom

Ó, shovívavá láska!

Trulove

Mé děti, ať vám žehná Bůh,
stejně jako váš otec.

Nick

Pane, smí vám Nick ukrásti
chvilku vašeho štěstí? I v bezstarostném máji
má prosperující štěstí své kořeny ve starostech.
Právní zástupci se již kroutí jako zahradníci před výplatou,
shrbeni pod stohy listin, které jen čekají na své pečeti ...
Musíme odjet do Londýna.

Tom

To může počkat!

Trulove

Ne, Tome, tvůj tajemník má pravdu.
Ty náležitosti se musí vyřídit.
Čím dřív si zaopatříš svůj majetek,
tím dřívě budete ty a Anna spolu.

Anne

Otec má pravdu, drahý Tome.

Nick

Kočár už čeká...

Tom

Tak dobře, když Štěstěna rozsévá plodinu,
která se má pěstovat pečetním voskem a perem,
rychle se tedy do té „farmařiny“ dejme,
aby nám pěkně vyrostla.

[Recitativ]

Nick

Přivolám kočího, pane.

Trulove

Nebude-li vám to vadit, povím vám o něm, co bude potřeba.

Nick

Jste laskav, pane.
(Trulove a Nick vycházejí ven zahradní brankou.)

[Duet]

Anne

Prozatím sbohem. Mé srdce
je s tebou, kamkoli půjdeš,
a jakkoli se budeš mít.

Tom

Kdekoli, i když budeme od sebe,
ze všech sil vždy budu mít na paměti,
že jsi všude se mnou.

Anne

Sbohem, sbohem.
(Trulove a Nick se vracejí zahradní brankou.)

[Recitativ]

Nick

Vše je hotovo, pane.

Tom

Něco mi povězte mi, milý Shadowe: Narodil jsem se a vyrůstal v chudobě, nejsem tedy obeznámen s takovými věcmi... Jaký je obvykle váš plat?

Nick

Nemluvme o tom, pane, dokud nepoznáte lépe, jak cenné jsou mé služby. Do roka a do dne se vyrovnáme a pak, to vám slibuji, nezaplatíte mi ani víc ani míň, než co vy sám uznáte za vhodné.

Tom

Slušná nabídka. Souhlasím.

[Árie a terzet]

Drahý otče Trulove, v tu chvíli, kdy mé záležitosti budou zařízeny, nechám pro vás a pro svou nejdražší Annu poslat. A když přijede, bude mít u nohou celý Londýn, neboť celý Londýn bude patřit mně, a všechno mé se musí i v tom nejmenším klanět všemu, co uctívám i já.

(Tom a Trulove si vřele potřásají rukama. – Anna si rychle klade ruku ke svým očím a odvrací hlavu. – Tom kráčí vpřed.)

Tom

(stranou)

Smích, světlo a všechny neodolatelné půvaby, vše, co uchvacuje zrak či sluch, moudrost a důvtip, to vše má zdobit životní dráhu toho, kdo umí vítězit.

Anne

(stranou)

Srdce, jsi šťastné, tak proč by slzy měly zatemňovat naši radostnou budoucnost?

Trulove

(stranou)

Šťěstí je tak rychlé a snadné, že se musím až obávat, že jej jen povzbudí v jeho hříchu. Dobrý, dobrý pozor si dej.

Anne

Vrať se brzy zpět.

(Anna, Tom a Trulove jdou směrem k zahradní brance, Nick jim ji přidržuje a oni procházejí.)

Anne, Trulove

Sbohem, sbohem.

Nick

(obrací se k publiku)

...a ŽIVOT PROSTOPÁŠNÍKA začíná...

William Hogarth – *Život prostopášníka* (1735)

Druhá scéna

Nevěstinec Matky Husy, Londýn.

(U stolu vpředu vpravo sedí Tom, Nick a Matka Husa a popíjejí. Vzadu vlevo kukačkové hodiny.)

[Sbor]

Mladíci

Nám velí vítr
a s pistolí v ruce
potloukáme se v tlupě
nočními ulicemi.
Naší jedinou starostí je
dělat nepořádek
a nacházet příležitost
k provokacím a bitkám.

Prostitutky

Ve skvělých slavnostních průvodech
a s nečekanými úlovky
vracíme se vítězně
z našich tažení lásky.
Žádná jiná eskadróna není vycvičenější
v Amorových taktikách,
jak nepřítel ukolébat
a pak ze zálohy udolat.

Mladíci

Co je nejmilejší
lidské povaze,
než vztekle se hádat
pro nic za nic,
než slyšet, jak praská
rozbíjený nábytek
a roztřískané hlavy
v hospodské rvačce.

Prostitutky

Svůdným pomrkáváním
a drzími výpady
zažiháme oheň
v mladých i starých;
všichni jsou zaskočeni našimi půvaby,
jejich srdce bereme do zajetí
a do našeho klína
pak sypou své zlato.

Všichni

Nuže, připijme našim velitelům,
my, jejich bezuzdní žoldáci!
Připitek, dámy a pánové –
naší Venuši a našemu Martovi!

[Recitativ a scéna]

Nick

Dovol, Tome, chtěl bych, aby naše hostitelka,
naše milá Matka Husa, věděla, jak poctivě jsem
splnil své „kmotrovské“ povinnosti při tvé přípravě
na rozkoše, ke kterým tě tvůj právě nalezený
stav mužného věku se chystá pozvat.
Pověz tedy mé paní milostných her,
co jsem odpřisáhl a za tebe slíbil.

Tom

Ve všech záležitostech mám usilovat o jediné:
Plnit svou povinnost vůči sobě.

Nick

(k Matce Huse)
No není to šikula?

Matka Husa

A taky hezký mladík.

Nick

A jaká je tvá povinnost vůči tobě?

Tom

Zacpávat si uši před pruděností a kazatelstvím
a následovat jako svou učitelku – přírodu.

Matka Husa

A jaké tajemství zná příroda?

Tom

Že existuje krása... a ví, kde roste a dlí.

Nick

A můžeš nám krásu definovat?

Tom

Mohu.
Je to zdroj takové rozkoše pro naše oči,
kterou si mladý přivlastní,
mazaný jí popadne,
bohatý ji koupí;
závistivý dělá, že jí pohrdá,
ale lže sám sobě: dobře ví,
že ona má pouze jednu chybu: Není věčná.

Nick

Výborně, můj učedníku!

Matka Husa

A copak je ta rozkoš zač?

Tom

Je modlou všech snů: vždy stejná,
a přesto všech tvarů, hávů či jmen;
někdo si ji může představovat jako klobouk,
stará panna zas věří, že je to kočka.

Matka Husa

Bravo.

Nick

A – na závěr – poslední otázka: Láska je ...

Tom

(stranou)

Láska, toto vzácné slovo
je jako řeřavé uhlí,
zapaluje moje ústa,
nahání mé duši hrůzu.

Nick

Žádná odpověď? Chce mě snad můj učedník zklamat?

Tom

(prudce, přikře)

Ne! Dost! Už ne!

Nick

Dobrá, dobrá.

Matka Husa

Ještě víno, můj milý?

Tom

Nechte mě jít.

Nick

Ty se bojíš?

(Tom se postaví, protože kukačkové hodiny kukají JEDNU.)

Tom

Raději dřív, než bude pozdě.

Nick

Počkej.

*(Nick dělá gesto – znamená a hodiny se vrátí zpátky
a zakukají DVANÁCT – PŮLNOC.)*

Čas je tvůj. Hodiny jsou poslušny tvému přání.

Nestrachuj se. Uživej si. Kát se můžeš pak, ve volném čase.

(Tom si zase sedne a nezřízeně pije.)

[Sbor]

78

Všichni

Brzy se za okny

zatřpytí rozbřesk

a ptáčkové začnou štěbetat.

Ale co na tom záleží?

My, dokud budeme moci,

a dokud bude víno na stole,

kdo by se staral, jaký to

den plný starostí se na nás zítra přivalí?

Dokud nám chutná jídlo,

slouží nám údy

a odvážně nám bijí srdce,

fidlají jako housle nebo duní jako bubny,

naším řádným zaměstnáním

je bezhlavý požitek.

Neboť příliš brzy nastane – smrt.

[Recitativ]

Nick

(povstává, aby promluvil ke společnosti)

Sestry Venušiny,

bratrové Marta, spolu-uctívači

v Chrámu Rozkoší! Je mi ctí představit vám

cizince, dosud neznalého našich obřadů, který, jak

naš obyczaj žádá, snažně prosí o dovolení zazpívat vám

zcela vážnou píseň o své touze být mezi nás přijat.

Jak vidíte, je mlád; a jak poznáte, je i bohat.

Můj pán, a – snad mi promine mou troufalost –

můj přítel – pan Tome Rakewell!

[Kavatina]

Tom

(kráčí vpřed, aby zazpíval)

Lásko, příliš často zrazovaná

pro kdejakou šalebnou touhu

nebo pro lstivý žár kouzelného světa:

tvůj zrádce ve svých snech stále

79

obnovuje příslib lásky, který nedodržel,
v pláči, v pláči
klečí před tvým krvácejícím zraněným stínem.
Lásko, můj smutku a mé zahanbení,
i když na tě denně zapomínám,
ó, bohyně, ty na mě nezapomeň.
Abych nezhyнул, ó, buď mi nablízku
v mé nejtemnější hodině, abych já,
umíraje, umíraje,
směl zavolat tvé svaté jméno.

[Sbor]

Prostitutky

Jaká to smutná píseň.
Ale krásně smutná.
Jak hezky pláče.
Pojď, ponoř svůj žal do našich náručí.
Zapomeň na vše pohledem do těchto očí,
na těchto rtech...

Matka Husa

(odhání je stranou a bere Toma za ruku)

Pryč! Pro dnešní noc

využívám svého práva staršího

a nárokuji si jej sama.

*(Sbor vytvoří špalír z mužů na jedné straně
a z žen na druhé straně – jako při dětské hře.*

*Matka Husa a Tom kráčíjí pomalu mezi nimi
ke dveřím do zákulisí.*

– Nick stojí vpředu scény a vše jen sleduje.)

Všichni

Slunce je zářivé, tráva je zelená,

Hajej, nynej, hajej, nynej.

Král se dvoří své mladé královně.

Hajej, nynej, má Paní.

Jdou na procházku. A co vidí?

Almanach na ořešáku.

Projíždějí se na koni. A koho potkají?

Tři strašáky a pár nohou.

Co dělá ona, když zasednou ke stolu?

Jí tolik, co jen může.

Co dělá on, když zalehnou do postele?

Hajej, nynej, hajej, nynej!

Vytasí svůj meč a usekne jí hlavu.

Hajej, nynej, má paní.

Nick

(pozvedá sklenici)

Sladké sny, můj pane.

Všichni

Hajej, nynej, hajej, nynej!

Nick

Sny mohou lhát, avšak ty spi.

Neboť až se probudíš, zemřeš.

Třetí scéna

Zahrada Trulovova domu na venkově.

[Recitativ a árie]

Anne

Ani slůvko od Toma.

Cožpak láska ztratila hlas? Což neumí městská láska držet
májový slib? Uvádá jako růže

uřezaná pro velkolepou výstavu? Zapomněl! Ale ne, plakat
nestačí. On potřebuje mou pomoc.

Láska slyší, láska ví,

láska mu odpoví i přes tisíc mil, a půjde mu vstříc.

[Árie]

Utiš se, noci, ó, najdi jej a polaskej ho,
snad budeš moci uklidnit jeho nalezené
srdce: třebaže je nehodné
a jeho tlukot to stěží přizná
i přes můj pláč: vždyť poznalo samotu.
Veď mě, ó Měsíci, cudně, když odcházím,
a laskavě buď mu tím,
na koho se dívá bez žalu a studu;
nemůže být chladnější luny
než ta na chladném srdci.
(Z vnitřku domu je slyšet hlas Trulova, který volá Anne.)

[Recitativ]

Můj otec! Cožpak ho mohu opustit, opustit jeho oddanost
pro lásku toho, který mě opustil?
*(Vydá se zpět do domu.
Pak se náhle zastaví.)*
Ne, můj otec, ten má alespoň sílu vůle,
zatímco Tom je sláb
a potřebuje pomoci.
Ó, Bože, ochraňuj drahého Toma, opatruj mého otce
a posilni mé odhodlání.
*(Sklání hlavu, poté povstane a vykročí
s velkou rozhodností vpřed.)*

[Árie]

Jdu za ním.
Láska nemůže váhat,
nemůže druhého opustit;
i kdyby byla zhrzena
nebo zapomenuta,
i když byla zraněna.
Má-li láska být láskou,
nemůže se změnit.
I kdyby byla opovrhnutá
nebo zapomenuta,
i když byla zraněna,

má-li láska být stále láskou,
nemůže se změnit.
Ó, i kdybych spatřila
svou lásku strádat,
nebude mi záležet na tom,
čím to bylo způsobeno.
Jdu za ním.
Láska nemůže váhat,
nemůže opustit
milující srdce,
věčně milující srdce.
(Obrátí se a vydá se k zahradní brance.)

William Hogarth – Život prostopášníka (1735)

DRUHÉ JEDNÁNÍ

První scéna

*Ráno v obývacím pokoji Tomova domu na londýnském náměstí.
(Jasně slunce se vlévá dovnitř skrze okno,
je též slyšet pouliční hluk.
Tom sedí u snídani. Na obzvlášť hlasitý
nával hluku se zvedne, rychle dojde
k oknu a prudce ho zavře.)*

[Árie]

Tom

Změň tu svou písničku, ó, Londýne, změň!
Rozházej své noty, ať se potulují kolem,
ať klepy křičí a bláhovost ať vrní jako kotě,
ať ladění nechá lichotníky ve štychu,
a harmonie ať už nikdy neslouží
při modlitbách ječivým choralistům.
Tvá hudba neumí nezaplnit
v mém srdci ránu, která zeje prázdnotu.

[Recitativ]

Ó, Přírodo, zelená nevlastní matko,
já tě následoval všude, kam jsi mě vedla!
Proto jsem opouštěl svůj kraj? Každý venkovan
je menším otrokem slunce, měsíce a ročních období
než městský gentleman, který je otrokem koloběhu módy.
Londýn! Londýn!
O kterém z kuriózních pokrmů Caesar ani nesnil?
A já jsem je už všechny ochutnal! Dusím se jimi!
Ať si Porto a Provence nechají klidně všechna svá
skvělá vína. Byl bych stejně tak vysušený
a vrásčitý, i kdybych pil jiná vína!
Karty! Živé obrázky! A, můj ty Bože,
ty matróny se svými dívenkami na vdávání!

Skryjte trošku jejich vnady, vy kuplířky z lepších rodin,
jinak vaše „zboží“ zajde na revmatismus
dlouho předtím, než pozná souchotiny!
A vy ostatní taky, se svými tak „bezelstnými“ půvaby!
Tfuj! Která je ctnostná, zdrženlivá, vlídná?
Jedna, jen jedna jediná, a na tu si nezasloužím ani pomyslet.
(*povstane*)

Vzhůru, Přírodo, vzhůru, lov začíná! Tvá smečka
již vyje naplno! Krev již větří
v tom čerstvém vzduchu! Vzhůru, vzhůru, vzhůru,
každou ulicí a každým domem,
neboť každá svíčka v tomto městě světel
slouží dychtivě tvému vábnému pokroku
a hoří u tvé svatyně ke tvé poctě.
Kořist, kterou pronásleduji, se mi pokaždé
ztrácí nebo uniká, a já kráčím
nekonečným sálem plným lustrů,
světlem, které oslepuje, světlem které spaluje,
odráženo milióny úsměvů
zcela prázdných jako je prázdný i prostor přírody,
přeplněné hloupými stromy a nesmyslnými parky.
A v mém srdci – temnota je pouhá.
(*sedá si*)
Kéž bych byl šťasten!

[Recitativ]

(*Vstoupí Nick. V ruce má noviny velkého formátu.*)

Nick
Pane, jste sám?

Tom
A nemocen na srdci. Co to je?

Nick
Znáte tuhle lady?

Tom
Baba–Turek! Dosud jsem ty atrakce v cirkusu
na Fair Saint Giles nenavštívil. Říká se, že stateční vojáci,
kteří při výstřelu muškety ani nemrknou,
omdlévají, jen co na tu babu jen letmo pohlédnou.
Je taková věc úbec možná?

Nick
Dva vyhlášení lékaři odpřísáhli, že to není
žádný podfuk. Chtěl byste se na ni podívat?

Tom
Nicku, znám tvé způsoby. Jistě máš už
nachystanou nějakou levotu. Tak, ven s tím.

Nick
Všimněte si jejího obrázku.

Tom
To chceš, abych zkameněl?

Nick
Toužíte po ní?

Tom
Asi jako po pakostnici a padoucnici.

Nick
A jste jí snad něčím povinován?

Tom
To nebe nedovolí.

Nick
Tak se s ní ožeňte.

Tom
Zbláznil ses?

Nick

Nikdy jsem nebyl více při smyslech.

Hledte, pane, vemte v potaz
většinu lidstva. Jak se jim daří? Strašně.

Proč? Protože nejsou svobodni. A proč?

Protože vrtkavý dav je řízen
nepředpověditelnou nevyhnutelností svých slastí
a pár střízlivých je zase svázáno neměnnou povinností
své poslušnosti, a mezi těmito dvěma
otroctvími není na výběr.

Chcete být šťastný? Pak se naučte jednat svobodně.

Chcete být svobodný? Pak se naučte – ignorovat
tato tyranská dvojčata – slast a svědomí.

Proto vám navrhuji, pane: Vezměte si
Babu–Turka za ženu. Podívejte se na její obraz
ještě jednou a pak pouvažujte o mých slovech.

[Árie]

Toužící otrok se v mládí zabývá
krásnými dámami, a ty mu unikají;
pak, chycen do studenějších okovů,
nadbíhá bohatství, úřadu či titulům,
dokud – stár, bezectěn, nemocen,
sklíčený a slabé myslí,
nezasedne v úzké kobce počestnosti
jako zchřadlý vězeň.

Mužem je však ten, kdo sám svůj život naplňuje:

jen ten je svoboden,
kdo si volí to, co chce,
a vnutí svoji volbu osudu.

Žádné oko jeho budoucnost nepředpoví,
žádný zákon jeho minulost nevysvětlí,
žádná vášeň ho k ničemu nedonutí,
žádný důvod mu v ničem nezabrání.

Je to jasné?

*(Tom vzhledne od novin. Tom a Nick
hledí jeden na druhého. – Tom se pak se
začne smát. Jeho smích se stává hlasitějším*

*a hlasitějším. Nick se přidá. Podají si ruce.
Během finále Nick pomáhá Tomovi se obléci
a vyjít ven.)*

[Duet – Finále]

Tom

Můj příběh bude vyprávěn
jak mladým, tak starým:
oblíbené vyprávění
proletí celým národem,
bude vzpomínáno ve všech
chalupách i palácích
s písní a smíchem
odteď navždy.
Jazyky se nezastaví
ani kolem ohňů,
ani kolem jídelních stolů,
když budou stále dokola vyprávět
o námluvách a svatbě
a o svatebním povlečení
Baby-Turka,
toho majstrštyku,
který příroda stvořila,
aby byl veleben
její ohavný obličej,
– a o ctěném pánovi Tomovi Rakewellovi!
Mé srdce se rozbušilo.
Pojď, Shadowe.

Nick

Nuže, pane, připravte
svůj osud, ať se odváží:
Navoněný, dobře oblečen
a co nejlépe vypadající
mládenec podle módy,
oči naznačující vášeň,
vaše mladistvé držení těla,
a na vašem jazyku –

galantní řeči,
které vás Amor naučil.
Shadowem veden,
pojdte, ucházejte se o svou nevěstu,
vzhůru, do díla!
Věnujte se dvoření:
na Babu–Turka
zapůsobí váš šarm.
Který čin by mohl být větší,
než si vzít tuto strašnou ženu?
Celý svět bude obdivovat
ctěného pána Toma Rakewella!
Pojďte, pane,
a neváhejte.

Tom, Nick

K oltáři boha Manželství!
Ó, vy nadpřirozené síly, inspirujte
ctěného pána Toma Rakewella!

Duhá scéna

*Ulice před Tomovým domem. Londýn. Podzim. Soumrak.
(Vchod do domu, v centru jeviště, je veden vzhůru
ramenem půlkruhového schodiště. Vstup pro sluhu
vlevo. Strom vpravo. – Vstupuje Anna.
U vchodu vypadá chvíli ustrašeně,
kráčí pomalu po schodech vzhůru a váhavě
zvedá klepadlo. Pak se podívá doleva
a spatřivši sluhu vycházejícího ze vchodu
pro služebnictvo, pospíchá dolů doprava
a přitiskne se ke zdi pod stromem;
svou ruku drží na své hrudi,
dokud jí sluha nemine a neodejde vpravo.
Anna pak kráčí kupředu.)*

[Recitativ a Arioso]

Anne

Jak je to divné! I když srdce se pro lásku odváží čehokoliv,
ruce se drží zpátky a nenalézají
zřídlo odvahy. Londýn!
Sama! To je, zdá se, všechno, co se dá říct.
Ó, srdce, buď silné: To, co si tato zbabělá ruka
– kromě statečnosti – přeje: dotknout se ho,
to ať ti přiblíží její troufalost:
láska pak bude tvou odměnou.
Bázlivý krok nezbloudí, ani slabost jej nezdrží:
ať už mě slyšíš, nebo ne, milosrdné Nebe,
ať už uvolníš nebo ne mou cestu;
láska, která před Tebou přísahala,
umí vyplenit i samo peklo svou modlitbou ...
*(Když se vrací znovu směrem ke vchodu,
hluk po její pravici způsobí, že se v tom směru obrátí
zpátky a jde dopředu scény, neboť zástup
sluhů, vynášejících krabice, sice zabalené, avšak
očividně podivných tvarů, začíná přecházet scénu
zprava a vcházet dovnitř vchodem pro služebnictvo.
Když toto stále pokračuje, začíná padat noc.
Když se vchod zavře, scéna je již ve tmě.)*

Anne

Co to jen může být?
Nějaký ples? Návrat z výletu? Sen?
Vypadají jak zakletí v té purpurové temnotě.
Kořist z mrtvých prstů ... obživlá fraška ...
Třesu se a nemám proč ...
*(Jakmile je procesí hotovo, jsou vpředu zleva
přinášena nosítka, před kterými jdou dva sluhové
nesoucí pochodně. Anna se směrem k nim náhle otočí.)
(překvapeně)*
Světla!
*(Křeslo je položeno na zem před schody.
Tom z něj vystoupí do světla.)*
To je on!

[Duet]

(Anna spěchá k Tomovi a on učiní několik kroků směrem k ní, ale drží ji od sebe dál.)

Tom

(zmatený a rozrušený)

Anna! Zde!

Anne

(se sebezapřením)

Tome, jaká nádhera!

Tom

Zanech předstírání, Anno. Pros mě, obviňuj mě –

Anne

Tome, ne –

Tom

Proklej mě před celým světem, a odejdi.

Anne

Tome, ne –

Tom

Vrať se domů, zapomeň ve své myslí na to, co tu pošetile provádíš.

Anne

(poklidně)

Vracíš se?

Tom

(prudce)

Já!

Anne

Mám tedy odejít?

Tom

Musíš!

92

(stranou)

Ó, vy vzdorné síly pekelné, rozmlaťte v prach a uveďte v nicotu jedinou myšlenku – na návrat!

Anne

(stranou)

Stůj při mně, nebe, poněvadž miluji: musím uklidnit jeho zuřící srdce, jeho oči, které planou.

Tom

(Vrací se k Anně a obrací se na ni s již klidnějším tónem.)

Poslouchej mě, já znám Londýn velice dobře!

Ctnost je zde jenom den trvající koketérie, a co přikryje noc, to umí den zapomenout.

A ctnosti zde nejsou než galantní řeči – a tlachy.

Ó, Anno, tohle je vzduch, který dýcháme. Vrať se domů, takové „moudrosti“ se děs.

Anne

Jak bych se mohla obávat, já, která má tvou pomoc po boku a všechnu svou lásku při sobě, drahý Tome?

Tom

(hořce)

Moji pomoc? Londýn se mnou udělal vše, co jen mohl! Jsem spíš ničema než slaboch. Vrať se zpátky.

Anne

(s prostotou, prostě)

Zanech důstojnost, vždyť stále miluješ, v tom si stůj!

Tom

(dotčen, s pohnutím)

Ó, Anno!

(Baba–Turek náhle vykloní hlavu ven mezi záclonkami v okně nosítek.

Má velmi vypracovaný účes a její tvář je s výjimkou očí zahalena hustým závojem na orientální způsob.)

93

[Recitativ]

Baba–Turek

(přerušuje je s rozčilením)

Má lásko, to tu mám zůstat věčně?

Víš, že nemám ve zvyku vystupovat
ze svých nosítek bez pomoci! Nejsem zvyklá čekat
bez tak dlouho. Ukonči, buď tak hodný,
tu záležitost s touto osobou.

Anne

(překvapeně)

Tome, cože?

Tom

Moje žena, Anno.

Anne

Tvoje žena!

(s lehkou nahořklostí)

Chápu, jsem to tedy já, kdo byl ničemný.

[Trio]

Anne

(stranou)

Kdo by si to pomyslel,

že ta jarní láska

nám vezme všechnu naši soudnost

a že teď já, já opuštěná,

uvidím tu křivopřísežnou

lásku mrtvou?

Ó, slib své srdce zimě, přisahej, že není svázáno
s ničím živoucím, a vdej se!

Ale neměla bys přísahat lásce?

A pak poznáš, že ji už nepocítíš znovu,

ó, nikdy, nikdy, nikdy.

Abys ty, opuštěná, dodržela svůj slib,

jdi dlouhou uličkou k oltáři

a kráčeji pláčíc navěky.

Tom

(stranou)

Je konec, dokonáno jest.

Odvracím se zpět. Kdybych se znovu otočil,
zmizel by ten altán

a na zmrzlé zemi

by leželi mrtví ptáčci.

Ó, tam já pohřbím své srdce, co nehlouběji,
na jeho svatebním loži;

a mělo by se (tě), ó spící lásko, zeptat,

zda ještě kdy procitnu?

Ó, nikdy, nikdy, nikdy.

Tomuto zimnímu slibu dostojme:

přijměme vyhnanství:

Čest zemřela navěky.

Baba–Turek

(vystřkuje svou hlavu zpoza záclonek na každou repliku-poznámku)

Proč to zdržení? Pryč ...

(uvidí Annu)

Ó, kdo to je, prosím vás,

že jí Tom dává přednost před svou Babou

v náš svatební den?

Rodinná přítelkyně? Dávná láska?

Jsem zmatená,

ba co víc, přiznávám se, poněkud otrávená.

Co je moc, to je moc!

Baba není zvyklá,

aby byla takhle zneužívána.

Není tu pro zábavu.

Pojď sem, drahoušku!

Nenávidím čekání,

už se tu dusím,

proboha!

To mám tady, v této „přepravce“

laskavě sedět na věky věkův?

[Finále]

Baba–Turek

(zevnitř nosítek)

Já jsem ti neutekla, drahoušku.

Baba stále trpělivě čeká na svého ctitele.

Tom

(narovnává svá ramena a pomáhá jí

z nosítek s uctivou úklonou)

Jsem s tebou, drahá manželko.

Baba

(hladí jej afektovaně po tváři)

Kdo byla ta dívka, drahý?

Tom

(ironicky)

Jen mlíkařka, kotě,

byl jsem jí jen něco dlužen.

(Za scénou jsou slyšet výkřiky.)

Dav

Baba–Turek je tu! Baba–Turek je tu!

(Baba, jakmile začne vystupovat po schodech, se vzpřímí očividnou hrdostí; na jevišti se začnou kupit městští obyvatelé.)

Babo–Turku, Babo–Turku, než nás opustíš,
ukaž se nám aspoň jednou, ó, splň nám naše přání.

(Baba a Tom dojdou na konec schodiště.

Tom vstoupí do domu. – Baba se s teatrálním gestem staví městským lidem dokola na odív, odhaluje svůj závoj a zjeví svůj vlající černý vous.)

Dav

(nadšen, v transu)

Ách! Baba, Baba, Baba! Ách!

(Baba jim vzduchem posílá polibky, zvedá a rozestírá ruce, jak to mají ve zvyku velké umělkyně.)

William Hogarth – *Život prostopášníka* (1735)

Třetí scéna

*Stejná místnost jako ve druhém jednání v první scéně,
s tou výjimkou, že nyní je pokoj zavalen všemi myslitelnými
druhy předmětů: vycpanými zvířaty a ptáky,
vitrínami plnými minerálů, porcelánem, sklem atd.
(Tom a Baba sedí u snídaně, Tom je rozmrzelý,
zatímco Baba bez přestání brebentí.)*

[Árie]

Baba–Turek

Jak jsem říkala, kníry měli oba bratři,
ale Sir John byl vyšší; ti mi dali ty hrací barometry.
Bylo to ve Vídni, ne, muselo to být v Miláně,
kvůli těm oslům. Vídeň, to byl ten čínský vějíř –
nebo to byla ta láhev vody z řeky Jordán?
Jsem si jistá, přece jen to bylo ve Vídni a Lord Gordon.
Jsem už zmatená z těch svých cest.
Šňupací tabák, ten pochází z Paříže
a ty fluminózní obálky
od kardinála, který mě nesmírně obdivoval v Římě.
Ty ale nejíš, miláčku.
Hrabě Moldau mi dal toho trpaslíka
a princ Obolowsky tu malou sošku dvanácti
apoštolů, která se mi z mých pokladů líbí nejvíc,
s výjimkou mých zkamenělin, ovšem.
Což mi připomíná, že musím říct Bridgetě,
aby se ani nedotýkala mých mumii.
Opráším si je sama.
Voskové figuríny oprašovat může.
Ovšemže miluji i své ptáky,
zvláště pak svou alku velkou.
Jen aby se do nich nedostali molí.
Lásko, co je s tebou, proč nemluvíš?
Co se děje?

Tom

Nic.

98

Baba–Turek

Pověz mi to!

Tom

Proč?

*(Baba povstává a klade své paže láskyplně
kolem Tomova krku, něžně ho obejmě.)*

[Píseň Baby–Turek]

Baba–Turek

Pojď, milý, pojď,
proč jsi tak zachmuřený?
Usměj se na Babu, která
se zamilovaně usmívá na tebe.
Nemrač se,
manželi drahý...

Tom

(odtláčí ji prudce pryč)

Sedni si.

*(Baba propukne v pláč a vztek. Během své písně
kráčí dlouhými kroky po jevišti. – Na každé ze čtyř následujících
slov
Baba vždy uchopí nějaký předmět a roztříská ho.)*

[Árie]

Baba–Turek

Opovržená! Zneužitá! Odstrkovaná! Uštvaná!
Já ubohá!
Proč asi? Už to vím!
Já vím, kdo je
tvým blahem, tvou láskou, tvým životem,
zatímco já, tvá milovaná žena –
nelži – nenávidíš mě.
Cožpak ona není
mladá, stydlivá, nádherná, bystrá – ?
Ne tak jak já. To já poznám z toho, jak vzdycháš.

99

Však si vzdychej! Jen si plač! Ona
tvou ženou nikdy nebude –
to ne! Ne!

*(Tom náhle povstane, popadne ji za paruku a narazí ji Babě
přes hlavu, zadní stranou dopředu,
aby přerušil její příval slov. – Baba zůstane potichu
a bez hnutí na svém místě po zbytek scény.
Tom chodí mrzutě kolem s rukama
v kapsách, pak sebou hodí na pohovku
na scéně vzadu.)*

[Recitativ]

Tom

Mé srdce je studené, nemohu ani plakat;
jediná útěcha mi zbyla: Spánek.

[Pantomima]

*(Dveře vpravo se otevřou a dovnitř nakoukne Nick.
Vidí, že vzduch je čistý, tak stáhne hlavu zpět a pak
vstoupí, tlačí před sebou jakýsi velký předmět
pokrytý zaprášenou plachtou. Když jej dopraví
doprostřed scény, zaprášenou plachtu stáhne;
objeví se úžasný extravagantní stroj.
Nick se rozhlédne kolem, vezme si bochník chleba
ze stolu, otevře vpředu mašiny dvířka,
vloží do ní chleba a dvířka zavře.
Pak se zase podívá kolem
a posbírá z podlahy kousky rozbité vázy.
Nasype je do násypky na mašíně.
Otočí kolečkem a bochník chleba
vypadne skluzavkou ven. Otevře dvířka, vyndá
ven kousek porcelánu, vymění jej za bochník
a celý výstup opakuje, takže publikum
vidí, že mechanismus je tím nejprimitivnějším případem podfuku
s falešným dnem. Druhou „ukázkou“ Nick zakončí
s bochníkem v mašíně a s kouskem porcelánu
ve své ruce. Pak opět vše přikryje zaprášenou pokrývkou*

*a dotlačí mašinu dozadu scény vedle Tomovy pohovky;
sám pak zaujme pozici v blízkosti Tomovy hlavy.)*

Nick

(prozpěvuje si)
La, la, la, la...

[Recitativ – arioso – recitativ]

Tom

(hýbe se ve spánku)
Ó, přej si, aby to byla pravda.

Nick

Vzhůru?

Tom

(prudce se vymrští)
Kdo je tam?

Nick

Váš stín, pane.

Tom

Ty!
Ó, Nicku, měl jsem snad ten nejpodivnější sen. Vymyslel jsem,
ale jak bych mohl znát, co jsem se nikdy neučil?,
smyšlený předmět, který jsem nikdy předtím neviděl?
vynalezl jsem nádherný stroj,
zařízení, které přeměňovalo kameny na chléb:
s jeho pomocí by všichni lidé byli zadarmo nasyceni.
Viděl jsem, jak mé schopnosti skoncovaly se vším nedostatkem.
A země se stala rájem dobré vůle.

Nick

(gestem kouzelníka strhne ze stroje zaprášenou plachtu)
Nevypadala ta tvá mašina nějak takhle?

Tom

To musím asi ještě spát! Takhle vypadal můj sen!

Nick

Jak to funguje?

Tom

(velmi vzrušeně)

Potřebuji nějaký kámen.

Nick

(podává mu kousek střepu porcelánu)

Zkus tento.

Tom

Dám to sem. Otočím tímto kolečkem a...

(vypadne bochník chleba)

chléb!

Nick

To si buď jist. Ochutnej!

Tom

(po ochutnání padá na kolena)

Ó, zázrak!

Ó, cožpak si ani teď,

když je mi odpuštěna všechna má hříšná minulost,

pro jeden dobrý skutek

nezasloužím svou drahou Annu?

[Duet]

Dík za toto výtečné zařízení,

jímž se člověk vrací do Ráje,

z něhož byl kdysi vyhnán.

Zbaven vší nouze,

té příčiny všech zločinů,

svět bude napříště

podoben Nebi.

102

Nick

Slůvko mým přátelům, ať už sedí kdekoli:

od vážených lidí v lóžích až dolů po orchestřiště:

Můj pán je blázen, jak lze viděti,

vy však můžete udělat dobrý byznys – se mnou.

Tom

Když se k velké úlevě světa

lopota, hlad, chudoba a zármutek

rozplynou jako sen,

tento stroj uchvátí samotného Adama,

že bude zpívat chvalozpěvy radosti

a nesmírného vytržení.

Nick

Líní povaleči a úpějíci chudí,

ti za tuhle hračku dají velké peníze, to si buďte jisti.

Neboť, jak račte, není takové fantastické lži,

kteřou by vám člověk nespoknul, když ho umíte přesvědčit.

Tom

Všemohoucí je ten,

kdo je vyzbrojen tímto vynálezem,

pro světskou rozkoš

vystoupá z pout

bytí na jeho vrchol, aby dobyl

Trůn přírody a započal

své věčné panování.

Nick

Takže: vy, kteří sledujete svůj vlastní zájem,

zde je vaše zlatá šance! Investujte! Investujte!

Pojďte, honem využijte svou šanci, mí přátelé,

a velejte tu pošetilost, která proplácí dividendy.

103

[Recitativ]

Odpusťte mi, pane, že se vtírám do vašeho vytržení, ale váš sen má ke svému splnění ještě dlouhou cestu. Zde je stroj, to je pravda. Ale musí být vyroben ve velkých množstvích. Musí mít reklamu, musí být prodán. Budeme potřebovat kapitál a právní poradce. Budeme potřebovat obchodní partnery, firmy na průzkumy trhu a imidž-mejkry v City.

Tom

Běda, milý Shadowe, tvoje výtky jsou nanejvýš správné a mou duši děsí. Neboť kdo jsem já, abych se stal – krátce řečeno – tak výstředním a pošetilým, abych měl přístup k takovým lidem? Což tento sen, tato vznešená vize se má zase ukázat prázdnou, jako všechno ostatní? Co mám dělat?

Nick

Nemějte strach, pane. Nechte takové věci na mně. Vskutku, již jsem hovořil s několika významnými občany ohledně vašeho nápadu a ti se nemohou dočkat, až jim to předvedete.

Tom

Rafinovaný Shadowe! Co bych si bez tebe počal? Tak to nemohu čekat. Navštivme je ihned.
(Tom a Nick začnou vystrkávat mašinu ven. – Když zrovna dosáhnou úrovně dveří, Nick, který vepředu mašinu táhne, se otočí.)

Nick

Nemám oznámit tu dobrou zprávu vaší ženě?

Tom

Mé ženě? Nemám ženu. Pohřbil jsem ji.

104

William Hogarth – *Život prostopášníka* (1735)

TŘETÍ JEDNÁNÍ

První scéna

Scéna stejná jako ve třetí scéně druhého jednání, s tou výjimkou, že všechno je pokryto pavučinami a prachem.

Odpoledne. Jaro.

(Baba–Turek stále sedí nehybně u stolu, paruku přes hlavu.)

Dav

(zpoza opony)

Bankrot! Pohroma! Ostuda!

(Když se zvedne opona, jedna skupinka

z davu ctihodných Měšťanů si zkoumavě prohlíží věci,

další dvě skupinky vstoupí, když scéna probíhá)

Jaké kuriozity jsou dnes na prodej!

Jaké pozoruhodnosti všeho druhu!

Všechno je to zašlé, a jaké to jsou titěrnosti!

To jsem rád, že jsem nepropásl tuto aukci!

Já taktéž. – Nevím, odkud začít prohlížet.

Ó, fantastické! – Kupujme!

(zpoza scény)

Bankrot! Pohroma! Ostuda!

(Dav přestane zkoumat předměty, dívají se

jeden na druhého, pak jdou dopředu

a publiku s ukolébávacími hlasy, které

však stěží skrývají tón uspokojení, oznamují:)

Zatraceně! Zatraceně! Tolik nadějí na zisk zničeno:

stovky počestných obchodníků přišly o rozum;

vdovy prodaly své smuteční šaty, aby měly co jíst;

hloučky bledých sirotků se potloukají po ulicích,

mnoho vévodkyň, zbavených svých šperků,

překročilo strašný Styx, tedy – Temži.

Ó, vy poškození, vemte si k srdci, čím je to vina –

Rakewellova, Rakewellova. Bankrot. Pohroma. Ostuda.

(Začnou se opět shlukovat do skupinek a prohlížet si

předměty. – Vstupuje Anna. Rozhlíží se kvapně

kolem a pak přistupuje k davu, oslovuje skupinku

po skupince.)

Anne

Nevíte, kde je Tom Rakewell?

Dav

Amerika. Uprchl. – Samovolný požár, čapli ho na útěku. Je mrtev.

Anne

Víte, co se s ním stalo?

Dav

S Tomem Rakewellem? Jak to máme vědět? –

Stal se metodistou. – Stal se papežencem. –

Konvertoval k židovství.

Anne

Cožpak mi nikdo nepoví, kde je?

Dav

Jsme si jisti, že je – v dlužích;

po něm jdou, po něm jdou,

určitě ho dostanou.

Anne

(stranou)

Najdu si ho v domě sama.

(odchází)

Dav

Jsem zvědav na to její hledání. –

Je to asi nějaká hloupá dívka, kterou zruinoval jako ostatní.

(Vracejí se bezstarostně zpět ke svému prohlížení.

Pak se otevřou dveře dokořán a vstoupí Sellem

s velkým nervózním chvatem, následován několika sluhy,

kteří upravují místnost a staví stupínek.)

Sellem

Aha!

Dav

Už je tady! Licitátor.

Sellem

(ke sluhům)

Ne, támhle.

(začnou stupínek nervózně chystat znovu na jiném místě)

Rychle. Dávejte pozor.

Dav

(jeden druhému)

Nachystejte své nabídky.

Buďte rychlí. Dávejte pozor.

(Sellem vystoupí na stupínek a ukloní se.)

[Recitativ]

Sellem

Milé laskavé dámy! Pánové!

Buďte všichni vítáni na této zázračné, na této široce publikované, na této – jsem si jist, že se mnou budete souhlasit – „non plus ultra“ aukci. Jste svědky vskutku božské přírodní rovnováhy: Tisíc lidí ztratí, a tisíc zase získá. A vy, kteří jste těmi šťastlivci, jste tu nejen sami za sebe, ale také jako Vyslanci Přírody.

Vy jste nástroji nastolení toho pořádku, který my všichni tak uctíváme, a – přiznejme si – kterému, ach!, tak málo z nás opravdu slouží.

(Opět se pokloní. – Potlesk.)

Tak tedy začněme hned. Části jedna a dvě, pokrývající všechny předměty zahrnuté pod kategorie: živočichové, rostlinstvo a minerálie.

[Árie]

Kdo mě slyší, zná mě; zná mě jako člověka ceněného. Pohledte na toto – *(pozvedává vycpanou alku)*

co to je? – Měj důvtip a profituj!

a máš zisk! – Nikdo? Nikdo

neprohloupí, je kouzelná,

každý by ji chtěl

na dívání. – A kdo by nechtěl být

šikovným designérem, který by měl toto

(pozvedává zarámovanou rybu)

stále na očích? Přihazujte,

kupte, kupte, rychle!

Tak hop! Přihodte.

Hmm! Kdo koupí?

A je tu – alka.

Bystrá, milá, symbol zámožnosti. Pchá! Tak nabízejte!

Hop! – něco jiného.

Hmm! Pojdme dál.

A je tu – štika.

Sedm – jedenáct – čtrnáct – devatenáct – dvacet

– dvacet tři – pojdme na dvacet tři,

poprvé, podruhé, prodáno.

Dav

Hurá!

Sellem

(pozvedává mramorovou bystu)

Pohledte na toto! Římané! Mravnost!

Který člověk tohle má, má ji navěky, ano!

(pozvedává palmovou ratolest)

Á, posvátná, posvátná, léčící

tělo, ducha i duši;

dar od samotného Boha!

(pozvedává různé předměty)

A neopomeňme tohle,

a támhleto a ještě to a to a ještě –

tak mi pomozte – toto!

Tak nabídněte, kupte, honem!
Hop! Příhodte.
Hmm! Honem kupte.
A je tu – bysta.
Zakuste to – život věčný: Pchá! Tak nabízejte!
Hop! – něco jiného.
Hmm! Pojdme dál.
A je tu – palma.
Patnáct – a půl – tři čtvrtě – šestnáct
– sedmnáct – pojdme na sedmnáct,
poprvé, podruhé, prodáno.

Dav

Hurá!

[Recitativ]

Sellem

Nádhera! Ano, ano.

A nyní pro skutečné odvážlivce –
*(Pomalou přechází na druhou stranu k zakryté Babě
a mění svůj hlas v podmanivý šepot.)*

[Árie]

Neznámý předmět nás přitahuje blíž.
Dort? Flašinet? Jablůň se zlatými jablky?
Kus pryskyřice? Kámen mudrců?
Orákulum? Solný sloup? Chobotnice? Kdo chce vidět?
Odvahu! – Snad se zjeví anděl.
*(Dav nabízí jako dříve, ale tentokrát
se stává tak vzrušeným, že Sellema skoro překřičí
a lidé z davu se začnou spolu rvát.)*
Hop! Příhodte.
Hmm! Honem kupte.
A je tu – tohle „cosí“.
Může to být spása. Pchá! Tak nabízejte!
No tak! Uklidněte se.
Hmm! Pojdme dál.

110

A je tu – to „cosí“.
*(Dav je tak hlučný, že Sellem, když končí
končí tuto větu, prakticky už řve.
Aby utišil dav, Sellem, jakmile zakřičí
své poslední « prodáno », strhne paruku z Babiny hlavy.
Rázem všichni ztichnou
a ona, zatím zcela lhostejná
vůči svému okolí, dokončí slovo,
které nedořekla ve své poslední scéně.)*
Padesát – padesát pět – šedesát – šedesát jedna – šedesát dva
– sedmdesát – devadesát – kdo dá devadesát –
kdo dá sto – poprvé, podruhé, prodáno.

Baba-Turek

Nikdy!

*(Rozhlíží se rychle kolem, popadne závoj,
ležící na stole, rozhořčeně vstane
a během následujícího verše své árie
se zbaví prachu – opráší se.)*

[Árie]

Dav

(v pozadí scény)

To je Baba, jeho žena. To je k nevíře ...

Baba-Turek

Prodáno?! Jsem našťvaná! Přistihla jsem vás při krádeži!
Jestli si troufnete
jen se dotknout jediné věci,
pak si dejte pozor,
jak to spočítám já vám!
Vypadněte, přestaňte, zmizte:
Já, Baba, trvám
na tom, abyste odešli.
*(Jsou slyšet hlasy Toma a Nicka:
křičí jak pouliční prodavači zpoza scény.)*

111

Tom, Nick

Staré baby na prodej! Staré baby na prodej!
Staré baby, zapšklé baby, hloupé šeredné baby!
Staré baby na prodej!

[Recitativ a duet]

Dav

Co je zas tohle?

Baba–Turek

(stranou)
Prasáci ničemní!
(Ve spěchu vstoupí Anna. Vrhá se směrem k oknu.)

Anne

Byl to jeho hlas?

Dav

Co dalšího se ještě dozvím?

Baba–Turek

(stranou)
Mlíkařka mě pronásleduje.

Anne

(u okna)
Odešel.

Baba–Turek

(zamyšleně, poté, co se rozhlédla kolem)
Vše, co jsem měla, zdá se být pryč.
(krčí rameny)
Dobrá, dobrá.
(k Anně, trochu panovačně avšak shovívavě)
Má drahá!

Anne

(obrací se)
Jeho žena!

Baba–Turek

Jeho šprým –
To je teď jedno. Pojď sem, mé dítě, k Babě.
(Anna k ní přistoupí)

Sellem

(očividně s napětím)
Dámy, dražba. Kdybyste mohly laskavě odejít.

Baba–Turek

(netrpělivě)
Ty zloději,
neruš (nás).

Dav

(k Sellemovi)
Nerušte a nenadávejte.
Tahle scéna je lepší než vaše dražba.

[Duet]

Baba–Turek

(k Anně)
Miluješ jej, tak se jej snaž napravit.
Je to ještě mladík, který neví, co by chtěl:
není zcela gentlemanem, ale ani jej zcela
ještě nepřemohlo zlo.
Kdo ví, jaká starost a láska by dokázala jej napravit?
Ale ať je dobrý, nebo zlý, vím, že vás stále miluje.

Anne

Stále mě miluje! A já, opuštěna
v slzavých pochybách, jsem se tedy klamala.
Ó, naději, přej mé lásce! Usmíř,
osviť, ozdob, co má následovat.

Sellem, dav

On ji miluje. – Kdo? – To se neví.
Stále ji miluje. – Ten příběh je smutný – jen jestli je to pravda.

Baba–Turek

Ale ať je dobrý, nebo zlý, vím, že tě stále miluje.
Tak jej najdi, ale jeho tajemníka se boj!
Já jsem snad udělala velkou chybu,
ale teď ti za to mohu říct, kdo z nich dvou
je otrávená oběť a kdo je had.
Tak jdi ...

Anne

Kam ale vy ... ?

Baba–Turek

(pozvedá ruku, aby ji jemně přerušila)

Má drahá,
obdařená dáma se nemusí ničeho obávat.
Vrátím se zpátky a ozdobím jeviště,
kde panují dobré mravy a bohatství z něj jen plyne.
(s širokým gestem)
Mohu zradit svou kariéru pro jeho hněv? –
Mé sebe-shovívavé intermezzo zde končí.

Anne

Mohu pro něj nasadit všechnu svou lásku
a stále doufat v její šťastný konec, když láska vyhasla?

Dav

Vrátí se zpátky. – Její názor je správný. –
Takový je život. – Přišli jsme kupovat. – Podívejme, jak to skončí.

Sellem

(sklíčeně)

Penízky, sbohem ... Kdo bude kupovat?
Aukce končí.

*(Z ulice jsou opět slyšet hlasy Toma a Nicka. –
Všichni na scéně se zastaví a naslouchají.)*

Tom, Nick

Kdyby mladíci měli křídla a dívky žahavé sosáčky
a zlato kdyby padalo z nebe,

kdyby čerstvě snesená vejce měla nohy ze dřeva,
nesmál bych se, ani neplakal.

Anne

To je Tom, já to vím!

Baba–Turek

Ti dva! Tak běž!

Sellem, dav

Ten zloděj je dole!

[Finále]

Anne

Jdu za ním.
Ó, lásko, buď statečná,
buď hbitá, buď věrná,
kvůli němu buď silná a zachraň ho.

Baba–Turek

Jen jdi za ním.
V lásce buď statečná,
buď hbitá, buď věrná,
kvůli němu buď silná a zachraň ho.

Sellem, dav

Jdou ho hledat.
Jeho zločin byl těžký;
buď hbitá, chceš-li
mít dost času jej zachránit.

Anne

(k Babě)
Nechť ti Bůh žehná.

Všichni

(kromě Anny)
Buď hbitá, chceš-li

mít dost času jej zachránit.

(Anna vyběhne ven.)

(Jsou slyšet hlasy Toma a Nicka, jak mizí v dálce.)

Tom, Nick

Komu jsou ukradení konzervtívci a liberálové?

Mně jo, mně jo, mně jo.

Baba–Turek

Ty! Přivolej mi můj kočár!

(Pod tím dojmem Sellem nehledě na sebe

a zcela zapomněv, že přišel vydražit

její kočár, se uklání, odchází ke dveřím

a otevírá jí je.)

(k davu)

Ustupte mi z cesty!

Až příště až uvidíte Babu, zaplatíte!

(Baba majestátně odchází.)

Dav

Ještě nikdy jsme nezažili tak hektický den.

William Hogarth – *Život prostopášníka* (1735)

Druhá scéna

Bezhvězdná noc. Hřbitov. Hrobky.

*Vpředu uprostřed čerstvě vykopaný hrob. Za ním
naplocho opřený náhrobní kámen, proti kterému je opřena
hrobnická lopata. Napravo kmen tisu.*

[Předehra]

[Duet]

*(Zleva vstupují Tom a Nick, Tom je udýchaný,
Nick nese malou černou brašnu.)*

Tom

Jak temné a strašné je toto místo.
Proč jsi mě sem dovedl?
Ve své tváři, Shadowe, máš něco,
co mou duši naplňuje strachem!

Nick

Uplynul přesně rok a den
od chvíle, co jsem k tobě přišel.
Všechno, co jsem ti nabízel, jsem věrně splnil,
a nyní žádám svou mzdu.

Tom

Shadowe, dobrý Shadowe, buď trpělivý;
jsem teď žebrák, jak víš,
ale slibuji: až budu zase bohatý,
zaplatím ti všechno, co jsem dlužen.

Nick

Nejsou to tvé peníze, ale tvá duše,
kterou já v tuto noc požaduji.
Pohled do mých očí a poznáš,
koho sis, ty hlupáku, najal do svých služeb!
*(Ukáže na hrob a vyndává
z brašny zmiňované předměty.)*

Hle, tvůj hrob, který na tě čeká, hle –
dýka, oprátka, jed, pistole.
Nevymlouvej se, vyber si svou smrt:
Dráha Toma Rakewella je u konce.

Tom

Ó, ať pusté pahorky mě přikryjí
či přival vod.

Nick

Hříchy, které jsi spáchal, nesmí být skryty.
Nemysli si, že svou duši spasiš.

Tom

Proč jen strýček, kterého jsem ani neznal,
si mě vybral za dědice?

Nick

Pekelné zatracence potěší,
když si přivedou někoho dalšího.
Půlnoc nastává; provazem či pistolí,
medicínou či nožem –
úderem dvanácté se zabiješ,
neboť tvůj život propadl peklu.
(Hodiny začínají bít.)
Bije jedna, bijí dvě, bijí tři, bijí čtyři,
bije pět, bije šest a sedm ...

Tom

Smiluj se nade mnou, Bože.

Nick

... bije osm –

Tom

Příliš pozdě.

Nick

Ne, počkej.

(Zvedne ruku a hodiny se po devátém úderu zastaví.)

[Recitativ]

Nick

(uhlazeně)

Tak tedy dobře, můj milý drahý Tome, snad jsi na mě tak trochu zapůsobil tím naším přátelstvím; a Nick, jak dobře víš, je v hloubi svého srdce gentleman. Dopřeju ti malé zdrženíčko a navrhnou ti – hru.

Tom

Hru?

Nick

Hazardní hru, která s konečnou platností rozhodne o tvém osudu.

Máš balíček karet?

Tom

(vytahuje balíček z kapsy)

Vše, co mi zbylo z tohoto světa do toho příštího.

Nick

Žertuješ. Dobře, dobře. Když náladu máš, tak hru vyhráváš. Vysvětlím ti pravidla.

Jsou jednoduchá a výsledek je ještě prostší:

Nick bude tahat tři karty. Když je uhodneš,

jsi volný; když ne,

zvolíš si cestu, jak mě následovat.

Pochopils?

(Tom přikývne)

Tak začněme.

(Nick míchá karty, dává balíček

na dlaň levé ruky a svou pravicí snímá,

drží pak zbytek balíčku s vystavenou kartou směrem k publiku, ale tak, aby ji Tom neviděl.)

[Duet]

Nick

Nuže tedy.

Tom

Mé srdce prudce bije strachem, hrdlo mi vysychá...

Nick

No tak – hádej.

Tom

Nejsem schopen přemýšlet, nevím, cosi přát.

Nick

Učiň své přání myšlenkou a mysl jen na jediné, co říct; přeješ si, aby tvé přání plné obav vyhrálo hru nad Shadowem.

Tom

(stranou)

Anna!

(vyrovnaně)

Mé obavy mizí;

volím Srdcovou Královnu!

Nick

(obrací kartu směrem k Tomovi)

Srdcová Královna.

(odhodí kartu bokem. –

Hodiny jednou udeří)

Vidíš, je to zcela jednoduchá hra.

(Jak Tom pozvedne ruce v gestu tichých díků,

Nick promluví k publiku.)

Rychle vyhrát v lásce nebo v kartách, to je nuda;
gentleman, ten miluje sport, neboť sport, to je napětí;
jistota gentlemana léká;
vsadí penny naděje, aby vyhrál
guineje zoufalství.

(obrací se zpět k Tomovi)

Znovu, milý Tome. Jste stále mým pánem.

*(Nick opakuje proceduru s mícháním
a snímáním karet.)*

Tom

A v co mám důvěřovat teď? Jak hodit kostkou...

Nick

Tak – hádej.

Tom

...abych získal svou duši zpátky?

Nick

Cožpak nebyla kdysi Štěstěna tvou milenkou? Buď k ní zdvořilý.

Dej jí ještě druhou šanci odhalit,

co má Shadow v ruce.

(Hrobnická lopata padá s velkým rámusem.)

Tom

(vyděšen, leknutím zanáčává)

Sakra!

(Podívá se, co to spadlo.)

Tom

(vyrovnaně)

Štěstěn mezi stíny hází bliky,

ukazuje mi – dva piky.

Nick

*(s těžko kontrolovaným vztekem
odhazuje kartu stranou)*

Piková dvojka.

(Hodiny jednou udeří.)

Blahopřeji. Bohyně je ti stále věrna.

(změní tón)

Avšak máme tu ještě jeden pokus, jak víš, ten opravdu poslední.

Zamysli se na chvíli, můj Tome, kam jsi
došel. Nechtěl bych, aby tvůj poslední pokus byl
nedbalý. Snad sis
mnohokrát už všimnul, jsem k tobě vskutku soucitný.
Mysli na své naděje.

Tom

Ó, Bože, jakou já mám asi naději?

(Skrývá svou tvář ve svých dlaních a sklání se

k náhrobku. Nick se sehne hbitě dolů,

*uchopí – nenápadně – jednu z odhozených karet
a zvedne ji, zatímco osloví publikum.)*

Nick

Ten nejprostší trik, ten nejjednodušší podvod;

že již není návratu, to jsem mu právě teď vnukl,

a něco opakovat jej teď omrzí:

Srdcová Královna se mu teď

stane – Královnou Pekla.

(Zasune kartu zpátky do balíčku

a pak se otočí k Tomovi.)

Probud se, Tome, tvá dřina brzy skončí.

(Opakuje karetní postup.)

No tak, hádej.

Tom

Teď v jeho slovech žádnou pomoc nenacházím.

Dá mi Štěstěna další znamení?

Nick

(stranou)

Teď v mých slovech žádnou pomoc nenalezne
a Štěstěna mu žádné další znamení nedá.

(Tom na něj nervózně pohlíží.)

Máš strach? Ty, jenž máš štěstí v Lásce? Dělej, hádej!

Tom

(polekán, vzhledne od země vzhůru)

Milý Bože, stopy lesní zvěř!

Nick

(sardonicky)

To se vracejí vrtošiví staří kozlové,
aby spásli jarní osení.

Tom

(vykročí kupředu, jako v agónii)

Návrat! A – Láska!

Ta zapovězená slova, která mě trápí.

Nick

Na pokání teď už není čas.

Tom

Navrať se, navrať se!

Ó, láska!

Anne

(za scénou)

Láska,

kteřá před Tebou přísahala, umí vyplenit i samo
peklo svou modlitbou ...

*(Tom se zarazí, když si uvědomí, že zpívá
spolu s Annou. – Nick zůstane stát jako opařený.)*

Tom

Po ničem jiném netoužím.

Lásko, ty první a poslední, ujmi se věčné vlády;
získej můj život, ó Královno Srdcí, zpět.

Nick

Hořím! Jsem zmražen! V hanbě slyším,
jak mé hladové legie řvou:

Svým vlastním otálením jsem přišel o svou kořist
a zatratil navíc sám sebe.

Poražen, zesměšněn, opět se potopím
a lehnu do ledu a plamenů.

Stále však budu nenávidět nebe
a věčně se mu stavět na odpor.

Tvé hřichy, můj nepříteli, předtím, než odejdu,
mně dávají ještě trošku síly tě zranit:

(s magickým gestem)

Ve tvém úsudku

ať je tvá mysl slepá;

od nynějška napříště – budiž bláznem!

(Nick pomalu klesá do hrobu. – Tma. –

Nastává rozbřesk/svítání. Je jaro. Otevřený hrob

je teď přikryt zeleným pahorkem,

na něm sedí Tom a usmívá se, dává si na hlavu

trávu a prozpěvuje si

hláskem, podobným dětskému.)

Tom

S korunou růží na hlavě

sedím tu na zemi;

Adonis je mé jméno,

jsem jediným miláčkem nádherné Venuše:

nemyslím, že je to hanba.

William Hogarth – *Život prostopášníka* (1735)

Třetí scéna

*Blázinec Bedlam – útulek pro duševně choré
Vzadu uprostřed na vyvýšeném místě
slaměná matrace.*

*(Tom stojí před ní, čelem obrácen ke sboru
bláznů, ve kterém jsou mj. slepec
s rozbitými houslemi, zmrzačený voják,
muž s dalekohledem a tři staré čarodějnice.)*

[Árie]

Tom

Připravte se, hrdinské stíny.
Umyjte se a očistěte se.
Pomažte své údy olejem,
oblecte svá svatební roucha
a korunujte své hlavy květinami.
Ať spustí hudba!
Venuše, královna Lásky,
navštíví svého nehodného Adonise.

Sbor

Slovům bláznů nelze věřit;
nikdy za tebou nepřijde.

Tom

Dala mi svůj slib.

Sbor

Bláznivost ruší každý slib,
ona jej už teď nikdy nesplní.

Tom

Přijď rychle, Venuše, jinak zemřu.
*(Sedne si na slamník a ukryje svou tvář
do svých dlaní. Sbor před ním tančí
s posměšnými gesty.)*

Sbor

Zapomeň na svou lásku a naději!

Sejde s očí, sejde z mysli,
zvlášť v této jeskyni smrti.

On kdysi, v tom městě nad námi,
v městě, které miloval, v městě, které nenáviděl,
na práci a radosti obyčejných lidí
se vůbec neohlížel, ani na ty, kdo tady vespod
pláčou a naříkají a skřípou zubama.
Ani dole v pekle ani nahoře v Nebi
žádnou ruku ke sňatku nedostane,
ani čest ani hodnost

zde v naší společnosti nepozná.

Bankéř, žebrák, děvka a vtipálek
sedí tu v naprosté temnotě.

Roční období a móda se nikdy nemění;
všechno je zatuchlé, odcizené,
všichni jsou nepřáteli, nikdo není přítelem
v noci, která nikdy neskončí.

*(Je slyšet zvuk chrastění klíčem
ve zrezivělém zámku.)*

Slyšte! Mínós přichází! Je krutý a silný:

Dejte si pozor! Pryč! Má ostrý a dlouhý bič!

(Trousí se do svých cel.

Vstupuje dozorce s Annou.)

[Recitativ]

Dozorce

(Ukazuje na Toma, který stále ještě nezvedl svou hlavu.)

Tady je. Nemějte strach. Není nebezpečný.

Anne

Tome!

(Tom se stále nehýbá.)

Dozorce

Věř, že je Adonis a na žádné jiné oslovení
nereaguje. Vyhovte mu v tom

a poznáte, že je s ním snadné pořízení.

Teď, pokud si přejete, vás opustím.

Anne

(Dává mu peníze.)

Jste laskav.

Dozorce

Děkuji vám, paní.

*(Dozorce odchází. – Anna jde blíž k Tomovi,
který se stále ještě nepohnul.)*

Anne

Adonisi!

Tom

(Zvedá hlavu a vrhá se jí k nohám.)

Venuše, má královno, má nevěsto. Konečně.

[Árie]

Čekal jsem na tebe tak dlouho, až jsem skoro
uvěřil těmto bláznům, kteří se rouhali
proti tvé cti. Byli pokáráni.

Vystup, Venuše, vystup na svůj trůn.

*(Vede ji – vzhůru – ke slavníku, na který se ona posadí. –
Tom jí klečí u nohou.)*

Ó, milosrdná bohyně,

slyš vyznání mých hříchů.

[Duet]

V svých bláznivých snech, v pochmurném labyrintu
lovil jsem stíny, odmítaje tvou věrnou lásku;
odpusť svému služebníku, který lituje svého bláznovství,
odpusť Adonisovi a on se prokáže věrným.

Anne

Co ti mám odpustit? Tvé strhující pokání
je mi požehnáním, můj drahý, a rozjasňuje všechnu minulost.
Líbej mě, Adonisi. Divoký kanec je přemožen.

Tom

Obejmi mě, Venuše. Konečně jsem – doma.

Anne, Tom

Jásej, milovaný/á: v těchto polích Elýsia
se Vesmír nemění, ani čas naši lásku nezmenší;
zde nejsou žádná slova pro nedostatek nebo nebo odcizení,
a ani zde nezazní slova „Snad“ nebo „Příliš Pozdě“.
*(Tom se náhle zapotáčí, Anna mu šetrně pomáhá
ulehnout na lůžko.)*

[Recitativ]

Tom

Jsem nadmíru unaven. Nesmrtelná královno,
dovol svému smrtelnému ženichu
položít svou hlavu na tvou hrud.
(Tom tak učiní)
Nebesa jsou milostivá, všechno je, jak má být.
Zazpívej mi, má milovaná, ukolébavku před spaním.

[Ukolébavka]

Anne

Jemně se, lodičko, kolébej,
přes proudy oceánu
křišťálové vlny brázdí:
slunce na západě
chystá se jít spát.
Plyň, plyň, plyň
k Ostrovům Blaženosti.

Sbor

(zevnitř ze svých cel)
Co je to za hlasy? Co za nebeské síly
přinášejí útěchu do ztrýzněných mozků?

Anne

Zahrady svou zelení zdobí
to nerušené místo,
znavenou duši povolávají
do spánku a snění;
a množství vodopádů
padá, padá, padá,
zpívajíc píseň na dětský motiv.

Sbor

Ó, posvátná hudbo sfér!
Kdepak je naše zuřivost a strach?

Anne

Lev, ovce a jelen,
nedotčeni lačností či strachem,
po lesích se toulají:
a v nastalém tichu
kvetoucí větve
se houpá, houpá, houpá
vysoko nad nádherným bezmračným obzorem.

Sbor

Zpívejte dál! Zpívejte navěky! Vysvobodte
naše šílené duše a přineste nám mír!
(Vstoupí dozorce s Trulovem.)

[Recitativ]

Trulove

Anno, má milá, pohádka už skončila.
Pojď domů.

Anne

Ano, otče.

(k Tomovi)

Tome, můj slib

platí věčně, ale nejsem už to já,

kteřou ty potřebuješ. Spi sladce, nejdražší můj drahý.

Sbohem.

(Anna jde dopředu scény a přidá se k Trulovovi.)

[Duet]

Anne

Každé znavené tělo

dříve nebo později obrátí se v prach,
aby se zoufalá duše mohla osvobodit.

V tomto pozemském městě se my

již nesetkáme, láska, avšak

nemysli si, že na tě kdy zapomenou.

Trulove

Bůh je milosrdný a spravedlivý,

Bůh stanovuje to, co má se dít;

tak proč jsou oči otce zroseny?

(Anna, Trulove a dozorce odcházejí. –

Tom se probouzí, staví se na nohy

a dívoce se rozhlíží kolem.)

[Finále]

Tom

Kde jsi, Venuše? Venuše, kde jsi?

Květiny se otvírají slunci vstříc.

Ptáci znova začínají svou píseň. Je jaro.

Svatební lože se chystá.

Přijď rychle, milovaná,

budeme slavit svaté obřady lásky.

(Chvilé ticha, poté Tom začne křičet:)

Hola! Achille, Heleno, Eurydiko, Orfee,

Persefóno, Plúto, všichni mí dvořané! Hola!

(Ze všech stran vstupuje sbor.)

Kde je má Venuše? Proč jste mi ji ukradli,

zatímco jsem spal? Vy blázni!

Kam jste ji schovali?

Sbor

Venuše? Ukradli? Schovali? Kde?

Blázne! Nikdo tu nebyl!

Tom

Mé srdce je zlomeno. Cítím chladivý závan

blížících se křídel smrti. Orfee, udeř na svou lyru,

hraj labutí píseň! Plačte, vy nymfy

a pastýři těchto stygských polí:

plačte nad Adonisem, krásným, mladým;

plačte nad Adonisem, kterého sama Venuše milovala.

(Padá zpátky na slamník)

Sbor

Truchlete pro Adonise, věčně mladého,

truchlete pro Adonise, Venušina milého,

plačte, plačte, plačte, našlapujte opatrně kolem jeho katafalku.

Plačte, plačte pro Venušina miláčka, plačte, plačte.

Epilog

Osvětlený divadelní sál.

(Vstoupí Baba, Tom, Nick, Anna, Trulove, muži bez svých paruk, Baba bez svých vousů.)

Všichni

Dobří lidé, ještě chvilku:

I když náš příběh je nyní skončen,
je zde ponaučení, jež má se vzítí
z toho, co jste viděli,
od chvíle, kdy šla nahoru první opona.

Anne

Ne každý prostopášník je nakonec
zachráněn Láskou a Krásou;
ne každému muži je dána Anna,
aby nahradila jeho povinnost.

Baba-Turek

Baba ať je varování pro dámy:
Přijdete na to, dříve či později,
že – ať už dobří či zlí –
všichni muži jsou blázniví;
všechno, co říkají nebo co dělají, je – divadlo.

Tom

Dejte pozor, mladíci, kteří si představujete,
že jste Vergíliem či Césarem,
abyste se neprobudili
jako pouzí – zhýralci.

Trulove

Ze srdce souhlasím, pane!

Nick

Každíčký boží den ubohý Shadow
musí činit, co jest mu nakázáno.
Mnozí tvrdošijně trvají na tom, že neexistují.
A občas si já sám přeji, abych – nebyl.

Všichni

Nuž – zapějme teď jednohlas:

Po všechem čas a v krajích všech,
pod měsícem, pod sluncem
toto přísloví je potvrzeno
od časů, co Eva vzešla z Adama:
Že totiž líným rukám
a srdcím a hlavám
nakonec nějaké to zaměstnání
sám ďábel vyhledá:
zaměstnání, vážený pane, milá dámo,
pro tebe a tebe.

Konec opery

Program vydalo
Národní divadlo moravskoslezské,
příspěvková organizace statutárního města Ostrava
Čs. legii 148/14, 701 04 Ostrava – Moravská Ostrava
www.ndm.cz

Ředitel Jiří Nekvasil
Hudební ředitel opery Robert Jindra

Program připravil dramaturg opery Daniel Jäger.
V programu jsou použity texty Vlasty Reittererové, Daniela Jägera
a archivní dokumenty.

Výtvarné zpracování programu a sazba Lubomír Šedivý.
Fotografie na titulní straně Martin Popelář.
Fotografie z inscenace Martin Popelář a Daniel Jäger (strany 138, 140 a 156).

Vedení opery NDM děkuje za laskavé poskytnutí historických fotomateriálů:
Archiv Národního divadla, Praha
Archiv Divadla J. K. Tyla v Plzni
Archiv Národního divadla Brno

Tisk Ringier Axel Springer Print CZ a.s.

„Nositele autorských práv k dílu zastupuje DILIA,
divadelní, literární, audiovizuální agentura, Krátkého 1, Praha 9.“

Činnost Národního divadla moravskoslezského,
příspěvkové organizace statutárního města Ostrava,
je financována z rozpočtu města Ostravy.

Aktivita NDM jsou také finančně podporovány
Ministerstvem kultury České republiky
a Moravskoslezským krajem.

OSTRAVA!!!

deník

Nicola Proksch (Anne Trulove) a Jorge Garza (Tom Rakewell)

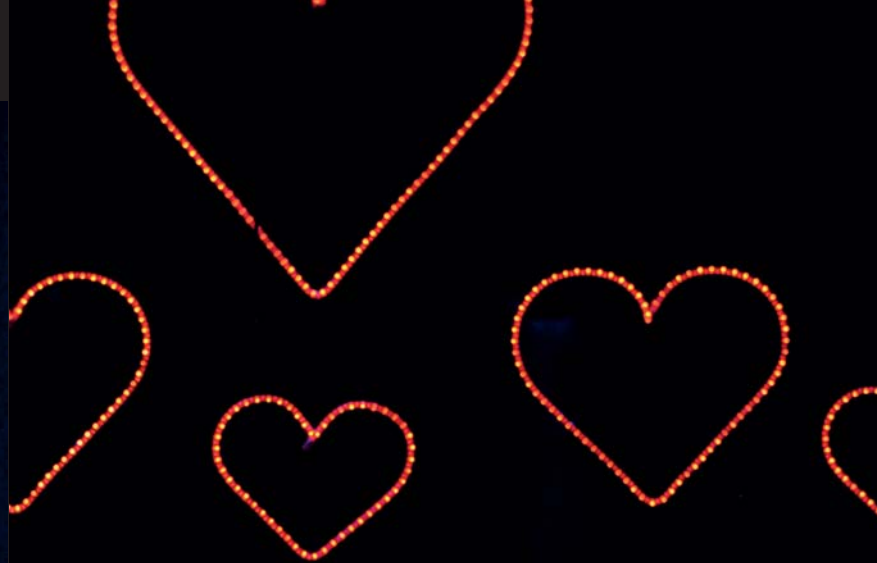
Jorge Garza (Tom Rakewell) a Ulf Paulsen (Nick Shadow)

Václava Krejčí Housková (Matka Husa), Jorge Garza (Tom Rakewell) a Ulf Paulsen (Nick Shadow)

Jorge Garza (Tom Rakewell) a Ulf Paulsen (Nick Shadow)

Jorge Garza (Tom Rakewell) a sbor opery NDM

Nicola Proksch (Anne Trulove)

Ulf Paulsen (Nick Shadow) a Jorge Garza (Tom Rakewell)

Jorge Garza (Tom Rakewell)

Yvona Škvárová (Baba-Turek) a sbor opery NDM

Jana Šrejma Kačírková (Anne Trulove) a sbor opery NDM

Václav Morys (Sellem) a sbor opery NDM

Jorge Garza (Tom Rakewell) a Ulf Paulsen (Nick Shadow)

Yvona Škvárová (Baba-Turek) a sbor opery NDM

Jorge Garza (Tom Rakewell)

Jan Martiník (Otec Trulove), Jana Šrejma Kačirková (Anne Trulove)
a Jorge Garza (Tom Rakewell)

Jorge Garza (Tom Rakewell)

Jorge Garza (Tom Rakewell)

Ulf Paulsen (Nick Shadow)